

EKONOMSKI ASPEKT

6. EKONOMSKI ASPEKT

6.1. GOSPODARSKI RAST I NJEGOVE DETERMINANTE

Most Pelješac-kopno, analizom gospodarskih i društvenih učinaka, utvrđeno je, dat će ne samo poticaj rastu, nego će i stvoriti uvjete za brojne multiplikacijske učinke koji će pratiti taj rast. Rast će biti visok (7,2%) te će istodobno omogućiti rastući stupanj kompatibilnosti dvaju prostora unutar užeg područja gravitacije, posebice u zapošljavanju i povoljnijoj, odnosno ravnomjernijoj distribuciji dohotka

6.1.1. PROJEKCIJA BRUTO DOMAĆEG PROIZVODA U RAZDOBLJU 2005-2020.GODINE

Bruto domaći proizvod projiciran je na bazi cjelovitih vrijednosti užeg područja gravitacije, linearno u vremenskim sekvencama.

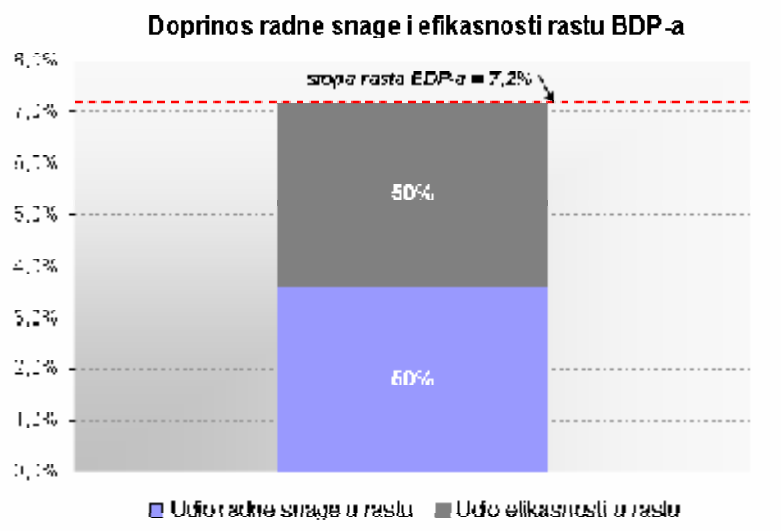
Projekcija domaćeg bruto proizvoda izvedena je na temelju sljedećih pretpostavki:

- rast zaposlenih i rast proizvodnosti po zaposlenom⁸
- povećanje udjela bruto investicija u BDP-u sa 17% u baznoj na 270% u terminalnoj godini⁹
- pad udjela državne potrošnje u BDP-u s 23% u baznoj na 13% u terminalnoj godini¹⁰
- promjene u strukturi novozaposlenog te ukupno zaposlenog stanovništva
- doprinos radne snage rastu u visini od 50%

⁸ rast zaposlenosti izveden je na temelju potrebe za radnom snagom i pretpostavljene proizvodnosti

⁹ predviđena dinamika stope rasta bruto investicija i njihove efikasnosti predstavlja ključnu pretpostavku rasta bruto domaćeg proizvoda

¹⁰ prosječan rast odnosno relativan pad državne potrošnje posljedica je strateških odluka o potenciranju investicija

Grafikon 6.1. Doprinos radne snage i efikasnosti rastu BDP-a

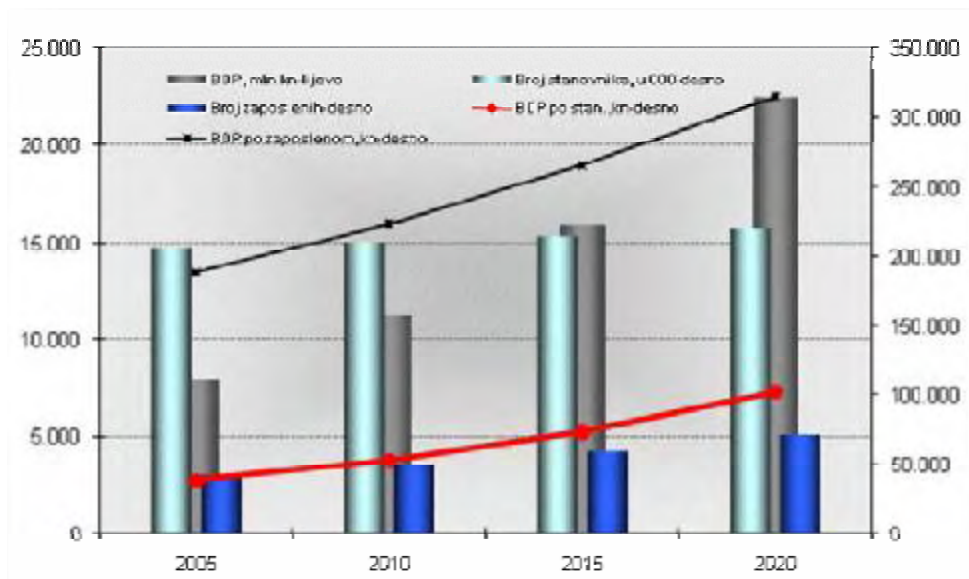
Pod navedenim bi se pretpostavkama bruto domaći proizvod užeg gravitacijskog prostora u petnaestogodišnjem razdoblju povećao za 2,8 puta, odnosno prosječnom godišnjom stopom od 7,2%. U skladu s dinamikom kretanja broja i strukture stanovništva te zaposlenosti, u nadolazećem bi se razdoblju povećala razina raspoloživog dohotka zaposlenog za 3,5% u prosjeku, te ukupnog stanovništva za prosječnih 6,8% godišnje.

Tabela 6.1. Bruto domaći proizvod, 2005-2020. godina

Razdoblje	2005	2010	2015	2020	Indeksi			Stope
					2010/2005	2015/2005	2020/2005	2005-10-15-20
BDP, mln kn	7.928	11.224	15.890	22.495	141,6	200,4	283,7	7,2
BDP, mln EUR	1.086	1.537	2.177	3.082	141,6	200,4	283,7	7,2
Broj stanovnika	206.900	211.178	215.544	220.000	102,1	104,2	106,3	0,4
BDP po stanovniku, kn	38.318	53.148	73.718	102.250	138,7	192,4	266,8	6,8
BDP po stanovniku, EUR	5.249	7.281	10.098	14.007	-	-	-	-
Broj zaposlenih	42.000	50.124	59.820	71.391	119,3	142,4	170,0	3,6
BDP po zaposlenom, kn	188.762	223.918	265.622	315.094	118,6	140,7	166,9	3,5
BDP po zaposlenom, EUR	25.858	30.674	36.387	43.164	-	-	-	-

1 EUR = 7,3kn

Grafikon 6.2. Bruto domaći proizvod, 2005-2020. godina

Rast domaćeg bruto proizvoda po stanovniku gotovo je izjednačen s rastom BDP-a u cijelosti, a razlog tomu su visoka dinamika gospodarske aktivnosti kojom se broj zaposlenih povećava u prosjeku 3,6% godišnje uz istovremeno usporen demografski rast s druge strane. Ovako značajan porast standarda koji proizlazi iz tih odnosa i pune zaposlenosti, odnosno gotovo potpune apsorpcije nezaposlenih s područja kantona gravitacije iz Bosne i Hercegovine, kao i zapošljavanja stanovništva s područja Dubrovačko-neretvanske županije, višestruko bi povećali privlačnost života na promatranom prostoru, a bruto domaći proizvod po stanovniku porastao bi 2,7 puta, odnosno s 38,3 tisuća kuna u 2005. godini (5,2 tisuće eura) na 102,3 tisuća kuna u 2020. godini (14 tisuća eura).

6.1.2. STRUKTURA BDP-a

U razdoblju do 2020. godine visoku stopu gospodarskog rasta bit će moguće ostvariti prvenstveno zahvaljujući pojačanoj dinamici investicija koja će sukladno tomu promijeniti strukturu BDP-a s potražne strane.

Tabela 6.2. Struktura BDP-a po komponentama potrošnje, 2005. i 2020. godina

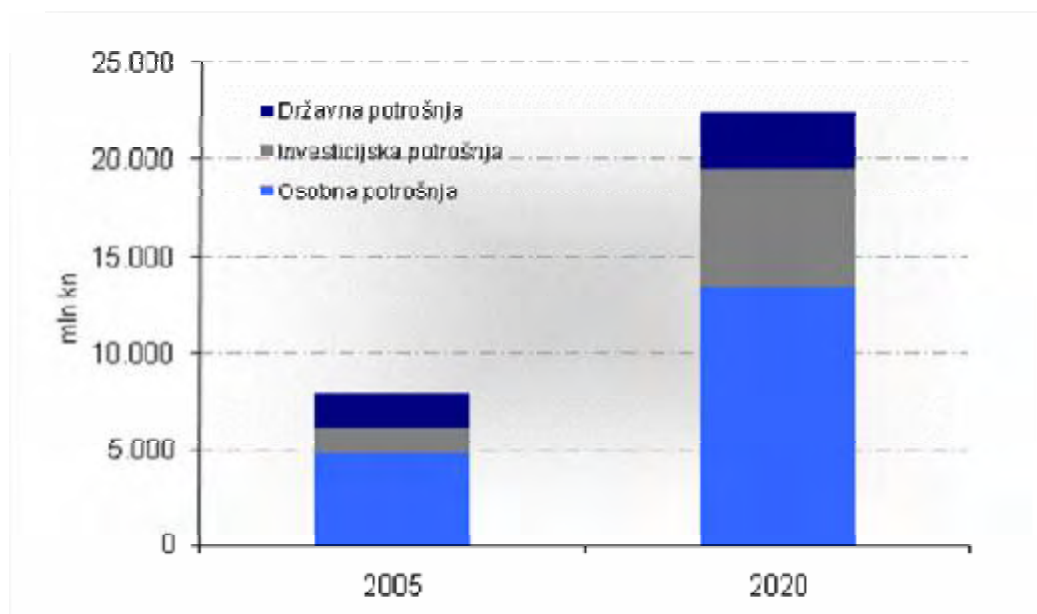
Razdoblje	2005		2020		Indeks	Stopa
	Struktura, %	Iznos, mln kn	Struktura	Iznos, mln kn	2020/2005	2020-2005
Osobna potrošnja	60	4.757	60	13.497	283,7	7,2
Investicijska potrošnja	17	1.348	27	6.074	450,6	10,6
Državna potrošnja	23	1.823	13	2.924	160,4	3,2
Ukupno	100	7.928	100	22.495	283,7	7,2

Rast pojedinih komponenti bruto domaćeg proizvoda nije linearan u odnosu na ukupan prosječni rast BDP-a koji iznosi 7,2%, što je rezultat povećanog investiranja u odnosu na proteklo razdoblje, koje će inducirati brži sveukupan rast, no isto tako dovesti do promjena u strukturi trošenja bruto domaćeg proizvoda.

Tako će investicije u razdoblju od 2005-2020. godine rasti stopom od 10,6%, što je za 3,4 postotna poena više od prosječnog rasta, dok će rast državne potrošnje, odnosno potrošnje lokalne države, rasti umjerenom prosječnom stopom od 3,2%, 4% poena niže od prosječnoga rasta. Osobna potrošnja u nadolazećem bi razdoblju trebala rasti paralelno s ukupnim rastom, odnosno stopom od 7,2%.

Opisana kretanja uzrokovat će promjenu strukture BDP-a u kojoj će udio investicija porasti za 10% poena, sa 17% na 27%, udio državne potrošnje bit će smanjen za 10% poena, s 23% na 13%, dok bi osobna potrošnja trebala zadržati visok udio od 60% u strukturi trošenja.

Grafikon 6.3. *Struktura BDP-a po komponentama potrošnje*

6.1.3. SIVA EKONOMIJA

Udio sive ekonomije na sveukupnom području obuhvaćenom analizom, procjenom je utvrđeno, relativno je visok (25%) što je rezultat kako naslijeđa socijalizma i posljedica rata, tako i postojeće gospodarske strukture, odnosno odnosa između proizvodnih i uslužnih djelatnosti, te odnosa i promjena na tržištu rada.

Povećane investicije dovele bi do razvoja tržišta rada na legalnim osnovama i posljedičnog smanjenja udjela sive ekonomije u bruto domaćem proizvodu u promatranom razdoblju. Sukladno tomu, udio bi izvora sive ekonomije u BDP-u bio snižen s 25%, odnosno 1.982 milijuna kuna u 2005. godini na 10%, odnosno 2.250 milijuna kuna u terminalnoj godini, ili za 15 postotnih poena.

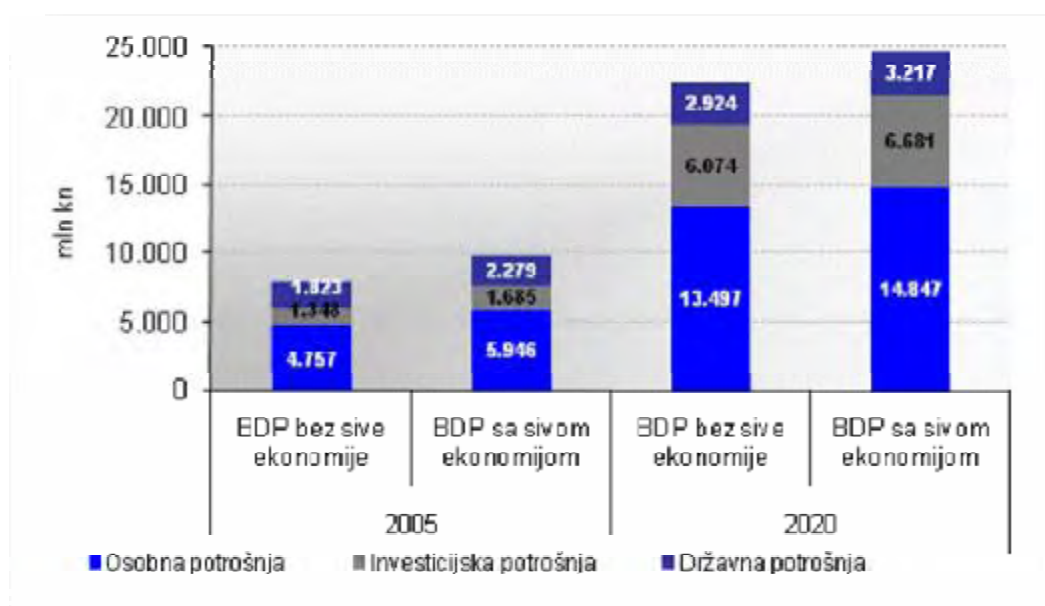
Uzmemo li u obzir pri izračunu BDP-a sivu ekonomiju, dolazimo do iznosa domaćeg proizvoda u visini od 9.910 milijardi kuna u baznoj te 24.745 milijardi kuna u 2020. godini, a kao rezultat pada značaja izvora sive ekonomije, u ovoj je varijanti prosječan rast niži gotovo 1 postotni poen i iznosi 6,3%. Isto tako, bruto domaći proizvod narastao bi u terminalnoj u odnosu na baznu godinu nešto manje, odnosno 2,5 puta.

Tabela 6.3. Struktura BDP-a sa sivom ekonomijom, 2005. i 2020. godine

Razdoblje	2005		2020		Indeks	Stopa
	Struktura, %	Iznos, mln kn	Struktura	Iznos, mln kn	2020/2005	2020-2005
Osobna potrošnja	60	5.946	60	14.847	249,7	6,3
Investicijska potrošnja	17	1.685	27	6.681	396,6	9,6
Državna potrošnja	23	2.279	13	3.217	141,1	2,3
Ukupno	100	9.910	100	24.745	249,7	6,3

Siva ekonomija evidentno ima najveći učinak na kategoriju osobne potrošnje, što je i očekivano s obzirom na njene funkcionalne izvore (izvanpodručni rashodi).

Grafikon 6.4. Usporedba strukture BDP-a po komponentama potrošnje, sa i bez sive ekonomije

6.1.4. OSOBNA POTROŠNJA

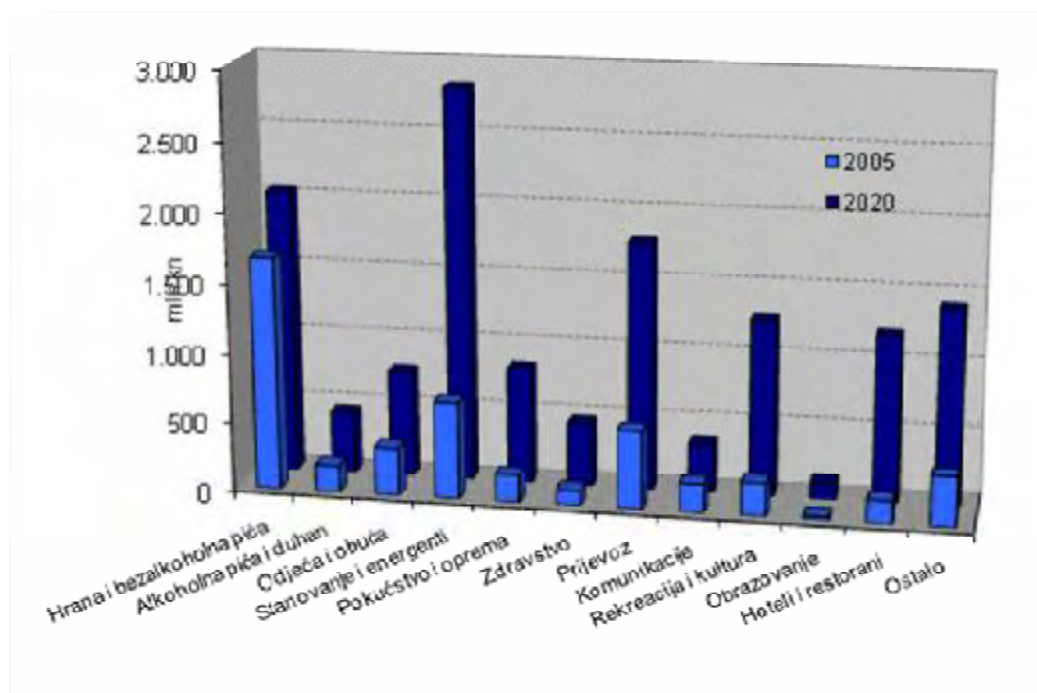
Desetljeće nedostatnog investiranja i supstitucije domaće ponude uvoznom, ne samo na regionalnoj razini, već i na području čitave zemlje, ojačali su ulogu osobne potrošnje u rastu bruto domaće proizvoda, učinivši je, štoviše, najznačajnijom stavkom rasta. U 2005. godini osobna je potrošnja iznosila 4.757 milijuna kuna, dok se u terminalnoj 2020. godini ova brojka penje na 13.497 milijuna kuna, odnosno gotovo 3 puta više.

Rast zapošljavanja i standarda življenja zadržat će udio osobne potrošnje u promatranom razdoblju na postojećoj razini od 60% BDP-a, međutim, ovakva će kretanja, u sprezi s približavanjem, odnosno pristupanjem EU, te promjenama dobne i obrazovne strukture stanovništva dovesti do promjena u strukturi osobne potrošnje.

Tabela 6.4. Projekcija osobne potrošnje u 2005. godini i 2020. godini

Razdoblje	2005	2020	Indeks	Stopa
			2020/2005	2020-2005
UKUPNO, mln kn	4.757	13.497	283,7	7,2
Hrana i bezalkoholna pića	1.675	2.041	121,8	1,3
Alkoholna pića i duhan	190	443	232,9	5,8
Odjeća i obuća	343	769	223,9	5,5
Stanovanje i potrošnja energenata	693	2.828	408,4	9,8
Pokućstvo i oprema za kuću	195	834	428,8	10,2
Zdravstvo	109	456	418,8	10,0
Prijevoz	564	1.786	316,5	8,0
Komunikacije	204	352	172,9	3,7
Rekreacija i kultura	238	1.264	531,6	11,8
Obrazovanje	25	117	474,2	10,9
Hoteli i restorani	161	1.199	743,6	14,3
Ostala dobra i usluge	361	1.408	390,4	9,5

Grafikon 6.5. *Osobna potrošnja u 2005. i 2020. godini*

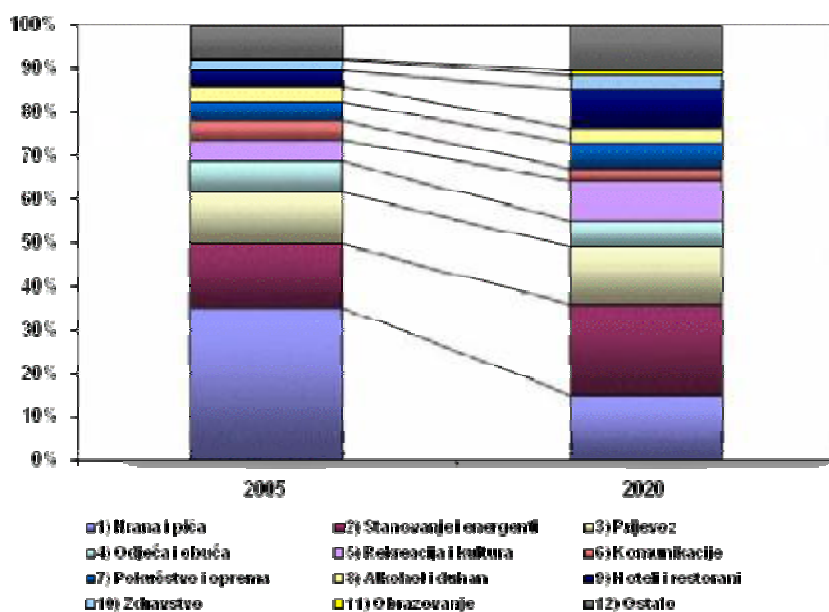

U promatranom razdoblju osobna će potrošnja rasti paralelno s rastom ukupnog BDP-a, odnosno prosječnom stopom od 7,2% godišnje, no promjene će se odvijati u strukturi potrošnja koja se drastično mijenja kroz razdoblje od petnaest godina odražavajući u 2020. godini veću razvijenost društva i viši standard. Tako u terminalnoj godini osobna potrošnja značajnije počiva na stanovanju, energentima, rekreaciji i kulturi te ugostiteljskim uslugama nego na tradicionalnim elementima kao što su izdaci za hranu i bezalkoholna pića. Dinamika promjena jasno je vidljiva kroz odstupanja u udjelima pojedinih stavki u 2020. u usporedbi s 2005. godinom, prikazanih u tabeli 6.5.

Tabela 6.5. *Struktura osobne potrošnje, 2005. i 2020.godina*

Razdoblje	2005	2020	Odstupanje
			2020-2005
UKUPNO	100	100	
Hrana i bezalkoholna pića	35,2	15,1	-20,1
Alkoholna pića i duhan	4,0	3,3	-0,7
Odjeća i obuća	7,2	5,7	-1,5
Stanovanje i potrošnja energenata	14,6	21,0	6,4
Pokustvo i oprema za kuću	4,1	6,2	2,1
Zdravstvo	2,3	3,4	1,1
Prijevoz	11,9	13,2	1,4
Komunikacije	4,3	2,6	-1,7
Rekreacija i kultura	5,0	9,4	4,4
Obrazovanje	0,5	0,9	0,3
Hoteli i restorani	3,4	8,9	5,5
Ostala dobra i usluge	7,6	10,4	2,8

Grafikon 6.6. *Struktura osobne potrošnje u 2005. i 2020. godini*

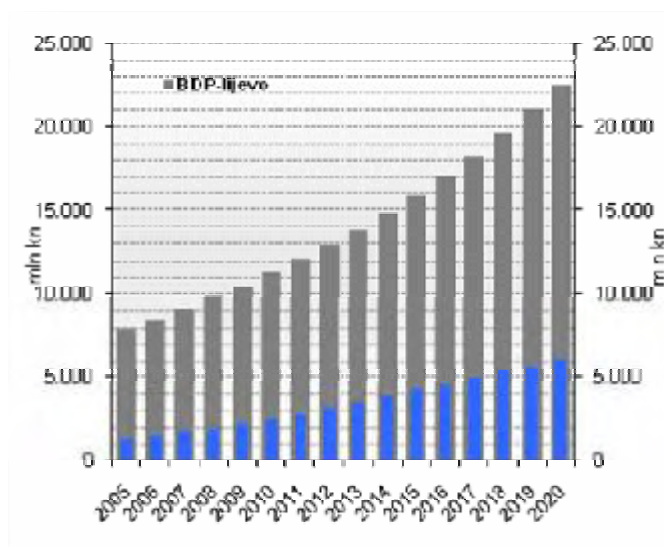
6.1.5. INVESTICIJSKA POTROŠNJA

U razdoblju do 2020. godine investicije bilježe snažnu dinamiku, posebice u usporedbi sa stopom rasta sveukupnog bruto domaćeg proizvoda. Naime, dok prosječan rast BDP-a dosiže 7,2%, investicije istovremeno rastu stopom od 10,6%, čime se postiže visokih 27% udjela investicija u BDP-u u terminalnoj godini.

Tabela 6.6. BDP i investicije, 2005-2020. godina

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Stopa rasta
BDP, mln kn	7.928	8.499	9.111	9.767	10.470	11.224	12.032	12.898	13.827	14.822	15.890	17.034	18.260	19.575	20.984	22.495	7,2
Investicije, mln kn	1.348	1.530	1.731	1.953	2.199	2.469	2.767	3.096	3.457	3.854	4.290	4.599	4.930	5.285	5.666	6.074	10,6
Udio investicija	17%	18%	19%	20%	21%	22%	23%	24%	25%	26%	27%	27%	27%	27%	27%	27%	-
Godišnja stopa rasta investicija	-	13,5%	13,2%	12,8%	12,6%	12,3%	12,1%	11,9%	11,7%	11,5%	11,3%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	-
Godišnji rast investicija, mln kn	-	182	201	222	245	271	298	328	361	397	436	309	331	355	381	408	

Grafikon 6.7. BDP i investicije, 2005-2020. godina

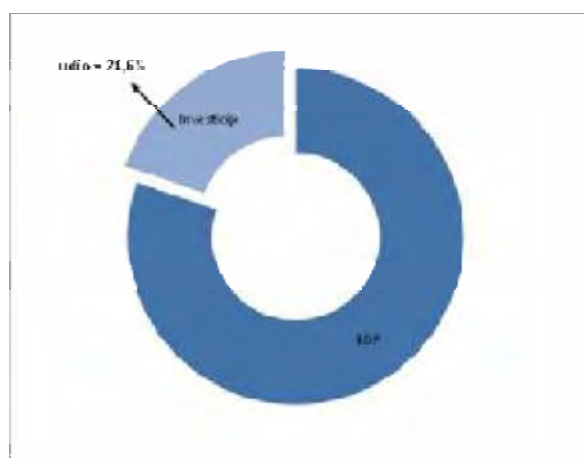
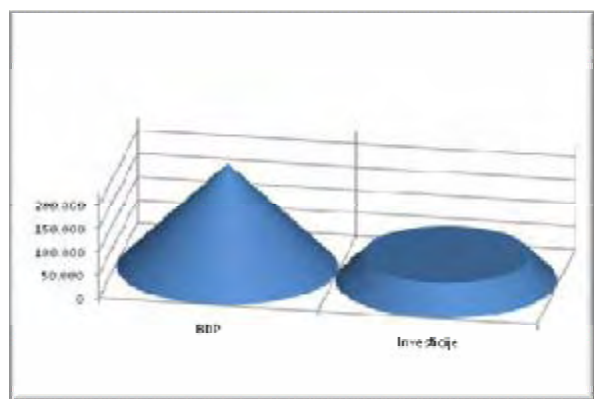

Uz već navedene stope rasta, značaj investicija zorno predočuju i kumulativne vrijednosti promatranog razdoblja, iz kojih je razvidno da prosječan udjel investicija doseže gotovo 25%. Promatrano će područje obuhvata ove analize uz prosječan rast investicija od 10,6% godišnje kumulirati u razdoblju od 15 godina sredstva raspoloživa za investicijsku potrošnju u vrijednosti od 55,2 milijarde kuna.

Tabela 6.7. Investicije, kumulativno, 2005-2020. godina

	2005-2020
BDP, mln kn	224.814
Investicije, mln kn	55.247
Udio investicija u BDP-u	24,6%

Grafikon 6.8. i 6.9. BDP i investicije, kumulativne vrijednosti i udio za razdoblje od 2005-2020. godine

6.1.6. PROMJENE U STRUKTURI PONUDE

Projekcija gospodarske strukture temeljena je na sljedećim pretpostavkama:

- bržem rastu proizvodnih od uslužnih djelatnosti zbog jače strukturne konsolidacije
- promjenama u sektoru usluga u smjeru razvoja i rasta udjela intelektualnih usluga

U baznoj, kao i u terminalnoj godini na području obuhvata prevladavaju uslužne djelatnosti (75,2% u 2005. godini te 72% u 2020. godini) što je rezultat razvijene djelatnosti hotela i restorana te pomorskog prometa u Dubrovačko-neretvanskoj županiji čiji je utjecaj na strukturu ponude dominantan.

Ponuda proizvodnih djelatnosti, istovremeno, iznimno je niska, što je izazvano redukcijom i gašenjem nekih proizvodnji u Županiji te niskom razvijenošću industrije u dijelovima Zapadno-hercegovačkog i Hercegovačko-neretvanskog kantona.

Tabela 6.8. predočuje da je visok gopodarski rat prvenstveno temeljen na daljnjem razvitku usluga, ali također na ubrzanom razvoju proizvodne ponude, što u konačnici dovodi do značajnih promjena u strukturi sektora, ali i granskoj ponudi u razdoblju do 2020. godine.

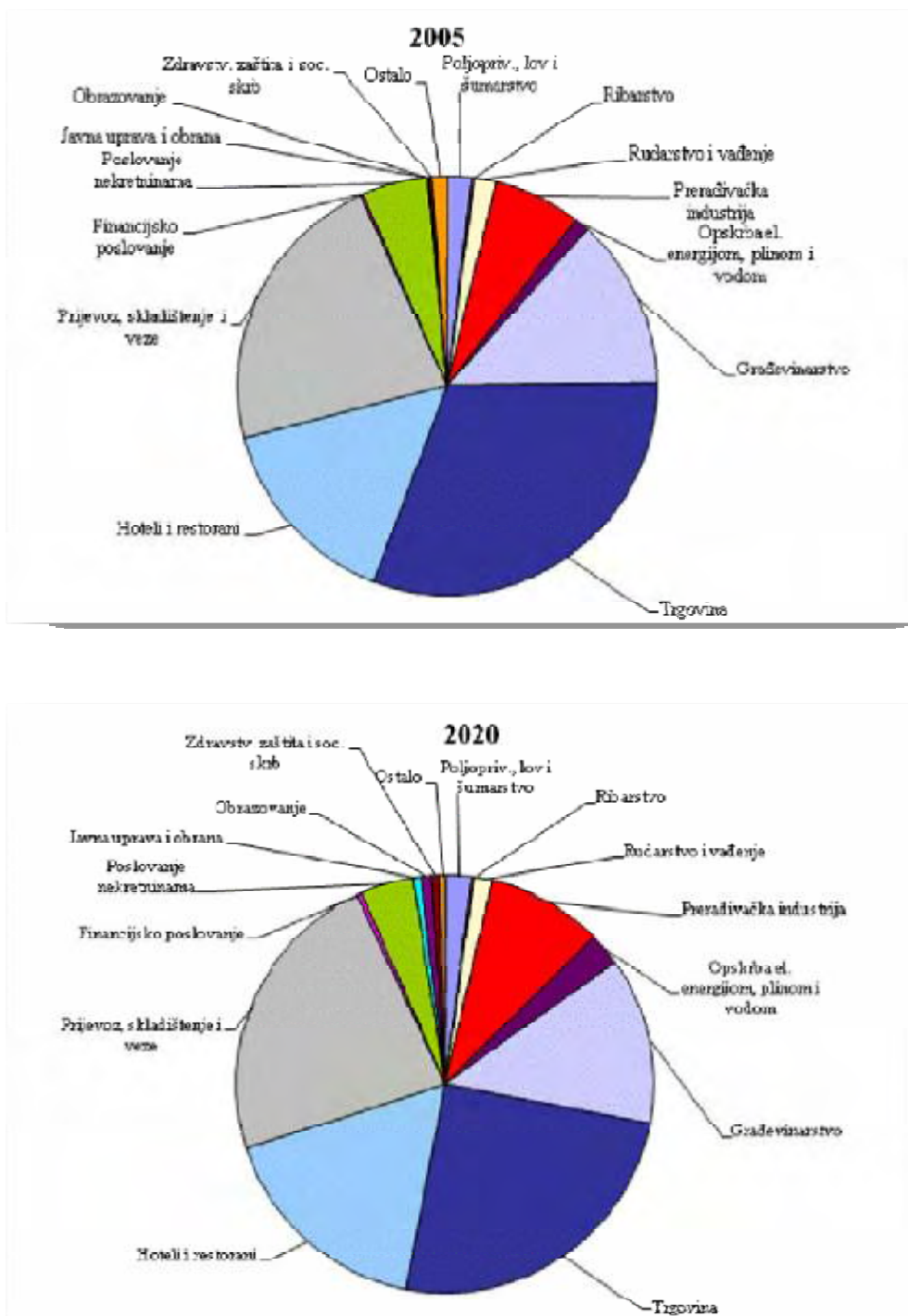
Tabela 6.8. Sektorske projekcije, 2005-2020. godina

Razdoblje	2005		2020		Indeks iznosa	Promjena udjela	Stopa
	Iznos, mln kn	Struktura, %	Iznos, mln kn	Struktura, %	2020/2005	2020/2005	2020-2005
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	144	1,82	450	2,00	311,8	0,18	7,9
Ribarstvo	17	0,22	45	0,20	257,9	-0,02	6,5
Rudarstvo i vađenje	131	1,65	315	1,40	240,8	-0,25	6,0
Prerađivačka industrija	537	6,77	2.025	9,00	377,2	2,23	9,3
Opskrba elek. energijom, plinom i vodom	91	1,15	562	2,50	616,8	1,35	12,9
Građevinarstvo	1.048	13,22	2.902	12,90	276,9	-0,32	7,0
Trgovina na veliko i malo	2.450	30,90	5.624	25,00	229,6	-5,90	5,7
Hoteli i restorani	1.211	15,27	3.824	17,00	315,9	1,73	8,0
Prijevoz, skladištenje i veze	1.754	22,13	5.174	23,00	294,9	0,87	7,5
Financijsko poslovanje	16	0,20	90	0,40	567,5	0,20	12,3
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje	404	5,10	922	4,10	228,1	-1,00	5,7
Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje	2	0,02	135	0,60	8.512,2	0,58	34,5
Obrazovanje	7	0,09	180	0,80	2.522,1	0,71	24,0
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	16	0,20	135	0,60	851,2	0,40	15,3
Ostale uslužne djelatnosti	100	1,26	112	0,50	112,6	-0,76	0,8
UKUPNO	7.928	100,00	22.495	100,00	283,7	-	7,2
Proizvodnja	1.969	24,83	6.299	28,00	320,0	3,17	8,1
Usluge	5.959	75,17	16.196	72,00	271,8	-3,17	6,9

Proizvodne djelatnosti u promatranom razdoblju ostvaruju prosječnu stopu rasta od 8,1%, što je značajno brži rast u odnosu na sektor usluga koji raste stopom od 6,9%. Među visokim se stopama rasta u proizvodnim djelatnostima ističu prerađivačka industrija s rastom od 9% te opskrba električnom energijom, plinom i vodom koja će, posljedično, s razvitkom cjelokupnog područja rasti po snažnih 12,9%.

Ovakva će kretanja dovesti i do strukturnih promjena te će time udio prerađivačke industrije u domaćem proizvodu porasti za 2,2% poena, sa 6,8% na 9%, dok će opskrba energijom povećati svoj udio za 1,4% poena, s 1,1% na 2,5%. Kod tercijarnih se djelatnosti primjećuje da najviše opada značaj trgovine (-5,9% u strukturi, s 30,9% na 25%) i poslovanja nekretninama (-1%, s 5,15 na 4,1%), dok raste udio hotela i restorana (+1,7%, s 15,35 na 17%), prijevoza (+0,9%, s 22,1% na 23%) te obrazovanja (+0,7%, s 0,1% na 0,8%), što je rezultat razvoja područja te rasta standarda i zapošljavanja.

Grafikon 6.10. *Struktura ponude u 2005. i 2020. godini*

6.2. POKAZATELJI TEMPA GLOBALIZACIJE

Globalizacija je proces interakcije i integracije među ljudima, poduzećima i vladama različitih nacija. Proces globalizacije induciran je prvenstveno međunarodnom trgovinom i investicijama, kao i informacijskom tehnologijom. Taj proces ima utjecaj na okolinu, kulturu i političke sustava, kao i na ekonomski razvoj i općenito na društveno blagostanje u svijetu.

Sam postupak globalizacije nije nov. Već dosta ranije ljudi – i kasnije poduzeća, su trgovali međusobno na različitim udaljenostima. Isto tako, ljudi i poduzeća su izravno ulagala u privatna vlasništva u inozemstvo.

Tehnološki napredak i politička demokracija, posebno zadnjih par desetljeća, bitno su ubrzali prekograničnu trgovinu, investicije i migracije. Od sredine 20. stoljeća obujam svjetske trgovine se povećao do 20 puta, a za usporedbu samo od 1997. do 1999. godine strane izravne investicije su dvostruko rasle. Stoga teoretičari obično kažu da je današnji val globalizacije brži, dalekosežniji, jeftiniji i dublji (Thomas Friedman).

U procesu globalizacije mogli bi izdvojiti dva osnovna faktora. Prvi je usko vezan uz politiku koja je otvorila i povezala gospodarstva¹¹⁾, a drugi faktor uz tehnologiju¹²⁾.

Uvriježeno je mišljenje da proces globalizacije omogućava slabije razvijenim zemljama ili područjima brži gospodarski napredak i podizanje životnog standarda, kao i razvijenim područjima brži gospodarski rast.¹³⁾

Budući da je globalizacija proces, a svaki proces ima svoj tempo ili dinamiku kojom napreduje ili stagnira nametnulo se pitanje vrednovanja tempa globalizacije za gravitacijsko područje Pelješkog mosta.

Ne postoji uvriježeni način mjerenja tempa globalizacije, ali za potrebe studije koristili smo tri mjere stupnja (tempa) globalizacije, i to redom: konkurentnost, efikasnost i multiplikativnost investicija.

¹¹⁾ U smislu pregovaranja oko olakšavanja trgovine, ukidanje carina i slično.

¹²⁾ Napredak u informacijskoj tehnologiji dovodi do naglašenih pojedinačnih uloga u gospodarstvu – potrošači, ulagači itd.

¹³⁾ Protivnici procesa globalizacije tvrde da od cjelokupnog procesa najveću korist imaju multinacionalne kompanije i njihove matične zemlje zapadnoga svijeta. To bi trebalo produbiti jaz u nerazvijenosti i bogatstvu između zapada i istoka.

6.2.1. KONKURENTNOST

Konkurentnost je moguće mjeriti na mikroekonomskoj i makroekonomskoj razini. Na mikroekonomskoj razini ili na razini pojedinog poduzeća u pravilu postoje vrlo „siromašne“ mjere stupnja konkurentnosti na tržištu. Uobičajene mjere koje su se do sada koristile u empirijskim istraživanjima uključuju izračuna tržišnih udjela¹⁴⁾, indeksa koncentracije, Herfindahlov indeks¹⁵⁾ i granični omjer cijene i troška.¹⁶⁾ Ove mjere dovode do manje preciznih rezultata ili krivih rezultata.¹⁷⁾ Stoga, kao dodatnu mjeru možemo još uvesti i relativni profit (Boone, 2000.), (engl. *relative profit*, RP)¹⁸⁾.

U literaturi se još može pronaći mjera elastičnost profita (engl. Profit elasticity, PE).¹⁹⁾

¹⁴⁾ Tržišni udio: Tržišni udio je omjer prodaje poduzeća i ukupne industrijske prodaje $s_i = \frac{y_i}{\sum_i y_i}$ gdje je

$$y_i = p_i q_i \text{ ukupni prihod poduzeća.}$$

¹⁵⁾ Herfindahlova mjera je suma kvadriranih tržišnih udjela koja sadrži informacije o broju poduzeća u industriji i distribuciji njihovih tržišnih udjela. $H = \sum_i s_i^2$, gdje je s_i tržišni udio.

¹⁶⁾ Prema Boone, J., Griffith, R., Harrison, R., „Measuring competition“, Advanced Institute of Management (AIM) Research, 2005.

$$\text{Cjenovno-troškovna granica (Price-cost margin) } PCM = \sum_i s_i \frac{y_i - TVC_i y_i}{y_i}, \text{ gdje je } i \text{ indeks}$$

poduzeća, $TVC_i = c_i q_i$ ukupni varijabilni trošak poduzeća, koja uključuje trošak rada i posredničke troškove.

¹⁷⁾ Prema Boone, J., Griffith, R., Harrison, R.

¹⁸⁾ Detaljnije o samom izračunu putem mjere RP vidjeti u „Measuring competition“, AIM. Predstavlja promjenu profita i razliku u prosječnom varijabilnom trošku. Najlakše je dobiti ovu mjeru iz regresijske analize putem regresijskog koeficijenta. Model jednostavne linearne regresije za ovu mjeru konkurentnosti možemo pisati:

$$\ln \Pi_i = \hat{\alpha} + \hat{\beta} AVC_i, \text{ gdje je } \Pi_i = y_i - TVC_i, AVC = \frac{TVC_i}{Y_i}, \Pi_i \text{ označava profit}$$

¹⁹⁾ Boone, J., Ours, Jan, C., Wiel, Henry van der, „How to measure competition“.

Mjera konkurentnosti koja se definira kao postotni pad profita uzrokovan postotnom povećanju graničnog troška. U normalnim tržišnim okolnostima postotno povećanje troškova će voditi do većeg pada profita.

Na *makroekonomskoj razini* globalne pokazatelje je moguće sagledati kroz određeno ponašanje makroekonomskih varijabli.

Konkurentnost je u našem slučaju promatrana kao omjer izvoza i BDP-a. Ako izvoz raste po većoj stopi od BDP-a onda je za očekivati da se konkurentnost povećava. Konkretno, to bi značilo da se veći dio proizvedenih roba ili usluga plasira na inozemno tržište čime se povećava udio domaćih roba ili usluga na stranom tržištu, a time i konkurentnost.

Izvoz i BDP ćemo mjeriti stopom promjene. Matematički stopa promjene se izražava formulom

$$s_t = \frac{\Delta y_t}{y_{t-1}} \times 100, \text{ gdje je } \Delta y_t = y_t - y_{t-1} \text{ prva diferencija, a prosječna stopa promjene:}$$

$$\bar{s} = \left(\sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} - 1 \right) \times 100.$$

Na makroekonomskoj razini, kako je prethodno navedeno, mjerit ćemo je omjerom stope rasta izvoza i BDP-a.

Matematički,

$$Kon = \frac{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,izv}}{y_{1,izv}}} - 1 \right) \times 100}{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,BDP}}{y_{1,BDP}}} - 1 \right) \times 100}, \text{ gdje je } Kon \text{ konkurentnost u promatranom periodu, a}$$

$y_t, t = 1, 2 \dots n$ frekvencije vremenskog niza, *izv* je izvoz.

Objašnjenje rezultata: matematički gledano, ako je stopa rasta izvoza iznad stope rasta BDP-a tada će omjer tih dviju stopa biti broj veći od 1, pa sukladno prethodno iznesenim postavkama, zaključujemo da je konkurentnost veća. Ako je omjer prethodno spomenutih stopa manji od 1 tada je konkurentnost manja.

Tabela 6.10. *Stupanj konkurentnosti za promatrano područje²⁰⁾*

	2005.-2015.
Stopa rasta BDP-a	7,2%
Stopa rasta izvoza	10,80%
Konkurentnost (izvoz/BDP)	1,66

Izvor: izračun autora

Konkretno, konkurentnost ili koeficijent konkurentnosti u promatranom je razdoblju iznad 1 što ukazuje da će u razdoblju do 2020. godine stupanj konkurentnosti područnog gospodarstva jačati.

²⁰⁾ Promatrano područje (gravitacijsko područje) uključuje Dubrovačko-neretvansku županiju, Zapadno-hercegovački kanton kao i dijelove Hercegovačko-neretvanskog kantona. No, zbog nedostatka podataka ograničeni smo samo na prva dva teritorija.

6.2.2. EFIKASNOST

Efikasnost (učinkovitost) je veća što je povoljniji omjer između rezultata i utrošenih sredstava i vremena. Postoji više vrsta efikasnosti. Ekonomska efikasnost je omjer vrijednost proizvedenih dobara i usluga prema iznosu troškova izraženih u financijskim pokazateljima.²¹⁾ Matematički, efikasnost možemo pisati kao funkciju rada i kapitala²²⁾.
 $E = f(L, K)$, gdje je E efikasnost, L rad, a K kapital.

Ukoliko promatramo utjecaj i rada i kapitala onda govorimo o multifaktorskom utjecaju na efikasnost.

Za potrebe ovog istraživanja koristili smo jednofaktorski utjecaj na efikasnost. Konkretno mjeriti ćemo utjecaj radne snage na efikasnost, tj. $\frac{\partial E}{\partial L}$.

Za potrebe studije efikasnost smo u makroekonomskom okruženju definirali kao omjer proizvodnosti i plaća. Proizvodnost je omjer ukupne proizvodnje i broja radnika²³⁾. Kao ukupnu proizvodnju možemo promatrati BDP za ukupno za gravitacijsko područje.

²¹⁾ Ekonomski leksikon (1995.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Masmedia.

²²⁾ I ostalih čimbenika koji nemaju utjecaj koliko rad i kapital

²³⁾ Produktivnost (proizvodnost) se uobičajeno definira kao omjer ukupne mjere dobivenog outputa i ukupne mjere uloženog inputa. Ne postoji generalno neslaganje ili opovrgavanje prethodne definicije produktivnosti, ali proučavanjem literature o dotičnoj materiji vrlo brzo se uoči da ne postoji jedinstveni razlog ili jedinstvena mjera produktivnosti.

Mjerenje produktivnost u praksi se fokusira na sljedeće ciljeve:

Tehnologija – vrlo često se tvrdi da se mjerenjem tehnoloških promjena mjeri produktivnost. Tehnologija se može opisati kao «trenutno postojeći način pretvaranja inputa (resursa) u outpute da se zadovolji potražnja određenog gospodarstva» (Griliches, 1987.) i pojavljuje se u nematerijalnoj formi (znanstveni rezultati, nove organizacijske tehnike, nova izdanja knjiga i slično) ili je utjelovljena u novim proizvodima (napredovanje u dizajnu i kvaliteti outputa od kapitalnih dobara i inputa većeg stupnja obrade).

Efikasnost (učinkovitost) – Potpuna efikasnost u inženjerskom konceptu podrazumijeva da je proizvodni proces dosegao maksimalni output koji je mogao dosegnuti korištenjem postojeće tehnologije i danom razinom inputa (Diewert i Lawrence, 1999.)

Real cost saving – konceptualno je moguće izolirati različite utjecaje promjene efikasnosti, tehničke promjene i ekonomije obujma, ali u praksi je to teško izvesti. Produktivnost je obično mjeri kao rezidual (ostatak) koji obuhvaća šire od prethodno spomenutih čimbenika.

Životni standard – najjednostavnija mjera je per capita dohodak, vjerojatno najčešće korištena mjera životnog standarda: dohodak po osobi u gospodarstvu je u ovisnosti o produktivnost radnika. U tom smisli, mjerenje produktivnosti radnika pomaže boljem razumijevanju razvoja (napredovanja) životnog standarda.

Matematički:

$$E = \frac{\frac{Q}{L}}{sal} = \frac{Q \times sal}{L},$$

gdje je Q proizvodnja, L zaposleni, a sal plaća.

Da bi izmjerili tempo globalizacije efikasnosti koristiti ćemo omjer stope promjene proizvodnosti i stopu promjene prosječne plaće.

Matematički

$$E = \frac{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,proiz}}{y_{1,proiz}}} - 1 \right) \times 100}{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,sal}}{y_{1,sal}}} - 1 \right) \times 100},$$

gdje je E efikasnost, $proiz$ proizvodnost ($BDP / br_zaposlenih$), sal plaće.

Tabela 6.11. Stupanj efikasnosti za promatrano područje²⁴⁾

	2005.-2015.
Stopa rasta proizvodnosti	3,7%
Stopa rasta prosječne plaće	3,5%
Konkurentnost (izvoz/BDP)	1,05

Izvor: izračun autora

Objašnjenje rezultata: matematički gledano, ako je stopa rasta produktivnosti iznad stope rasta plaća tada će omjer tih dviju stopa biti broj veći od 1, pa sukladno prethodno iznesenim postavkama, zaključujemo da efikasnost raste.

²⁴⁾ Promatrano područje (gravitacijsko područje) uključuje Dubrovačko-neretvansku županiju, Zapadno-hercegovački kanton kao i Hercegovačko-neretvanski kanton. No, zbog nedostatka podataka ograničeni smo samo na prva dva teritorija.

6.2.3. MULTIPLIKATIVNOST

Multiplikativni efekt je višestruki efekt koji na endogenu varijablu ima jednostruka promjena egzogene varijable. U makroekonomiji multiplikativni efekt označuje promjenu neke endogene varijable npr. BDP, zbog promjene neke egzogene varijable npr. uvoza ili izvoza ili salda robne razmjene.

Za potrebe studije kao mjeru multiplikativnosti investicija koristiti ćemo omjer stope rasta BDP i stope rasta salda robne razmjene.

$$\text{Matematički } MI = \frac{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,BDP}}{y_{1,BDP}}} - 1 \right) \times 100}{\left(\sqrt[n-1]{\frac{y_{n,srr}}{y_{1,srr}}} - 1 \right) \times 100}, \text{ gdje je } MI \text{ multiplikativnost investicija, } BDP \text{ bruto}$$

društveni proizvod i *srr* saldo robne razmjene.

Tabela 6.12. Stupanj multiplikativnosti investicija (*MI*) za promatrano područje²⁵⁾

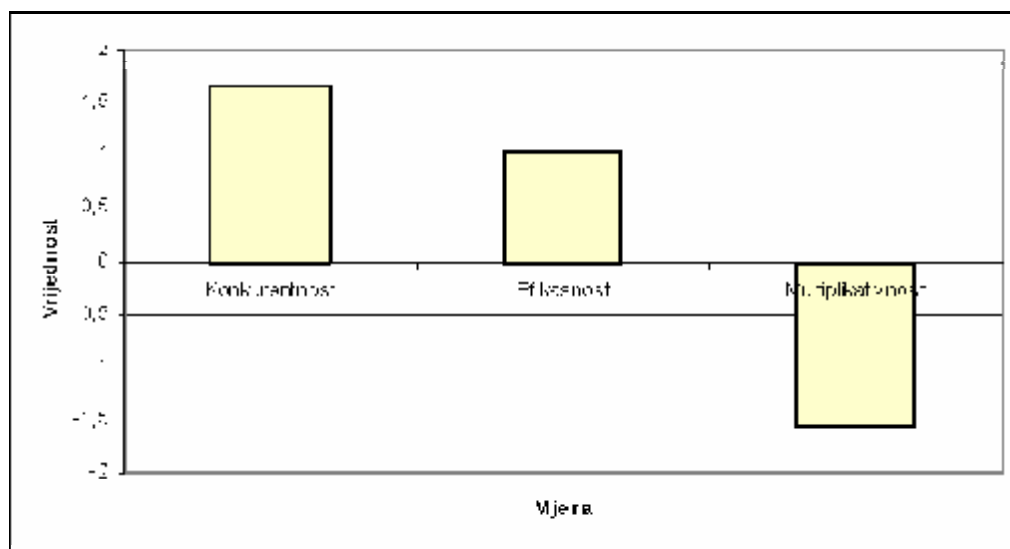
	2005.-2015.
Stopa rasta BDP-a	7,2%
Stopa rasta salda robne razmjene	4,60%
Konkurentnost (izvoz/BDP)	1,56

Izvor: izračun autora

Objašnjenje: ukoliko stopa salda robne razmjene raste više od stope rasta BDP-a tada bi *MI* bio manji od 1 i ukoliko je stopa rasta BDP-a veća od stope rasta (negativan trend) robne razmjene tada bi *MI* bila veća. Zaključno je moguće ustvrditi kako u razdoblju do 2020. godine stupanj multiplikativnosti područnog gospodarstva jača.

²⁵⁾ Promatrano područje (gravitacijsko područje) uključuje Dubrovačko-neretvansku županiju, Zapadno-hercegovački kanton kao i Hercegovačko-neretvanski kanton. No, zbog nedostatka podataka ograničeni smo samo na prva dva teritorija.

Grafikon 6.11. Mjere tempa globalizacije s makroekonomskog stajališta

Izvor: Izračun autora

Napomena: saldo robne razmjene je negativan, zbog toga je pokazatelj multiplikativnosti investicija, premda u rastu negativan.

**RASPORED GOSPODARSKIH UČINAKA
UNUTAR UŽEG GRAVITACIJSKOG PODRUČJA
OBUHVATA**

7. RASPORED GOSPODARSKIH UČINAKA UNUTAR UŽEG GRAVITACIJSKOG PODRUČJA OBUHVATA

Gospodarski rast, posebice kada je generiran vanjskim činiteljem, koji je uz to primarno potican prometnim razlozima, već prema definiciji ima snažne integrativna i kumulirajuća obilježja. U našem slučaju ona su i posebno značajna, budući da dolazi do snažne konvergencije dvaju prostornih jedinica koje su u dvijema državama koji se razlikuju po stupnju gospodarske razvijenosti, ali koje su unatoč svemu gospodarski izrazito kompatibilne.

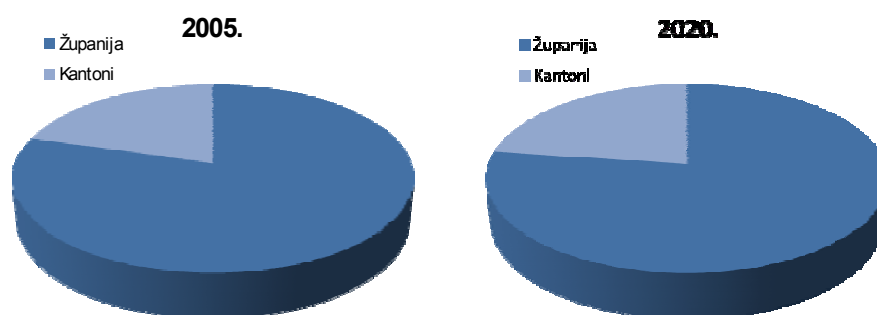
Kompatibilnost pak najviše dolazi do izražaja na području radne snage i zapošljavanja na način, da Zapadno-hercegovački kanton i dio Hercegovačko-neratvanskog kantona pokazuje stalne viškove u ponudi radne snage, a Dubrovačko-neratvanska županija stalne manjkove radne snage. Posljedice prometne izolacije u takvoj su situaciji rezultirale brojnim i multiplikativnim gospodarskim gubicima, koji su uz to imali izrazito negativne demografske, političke i geopolitičke posljedice. Naime, stanovništvo dvaju kantona je iseljavalo, dok se na području Županije otvorao process uvoza radne snage sa svim pratećim posljedicama, poglavito u odnosu na investicije u komunalnu i ostalu društvenu infrastrukturu. Otvaranjem prometnog koridora i s njim prateće prostorne integracije, problem se neravnoteže u ponudi i potražnji radne snage rješava na način stvaranja mogućnosti dnevnih migracija, odnosno otklanjanja vremenske prepreke između domicila i radnog mjesta.

Razumljivo, samim se time otklanjaju i brojne prepreke glede mobilnosti kapitala i investicija i stvara se potpuno novi kriterijalni sustav u odnosu na alokaciju sredstava, s izrazito pozitivnim posljedicama prema političkom i geopolitičkom činitelju života i rada.

Pravce i intenzitet konvergencije najbolje potvrđuju vrijednosti koje iznosimo u nastavku:

- Bruto domaći proizvod (BDP) i njegova cjelovita vrijednost u odnosu se između Županije i kantona kreću u slijedećim relacijama:

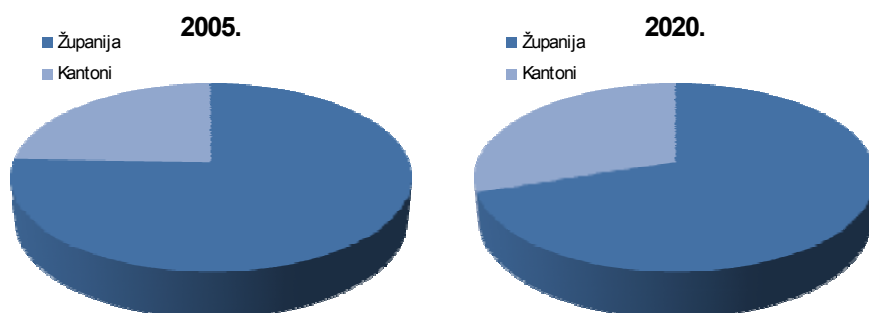
Godina	BDP	Županija	Kantoni
2005.	100,0	79,5	20,5
2020.	100,0	77,0	23,0

Udio kantona u cjelovitom BDP-u raste, međutim kako se i u slučaju Županije radi o relativno nedovoljno razvijenom području, razlike u rastu nisu bitno odstupajuće.

- Za razliku od BDP-a, promjene u alokaciji investicija značajne su:

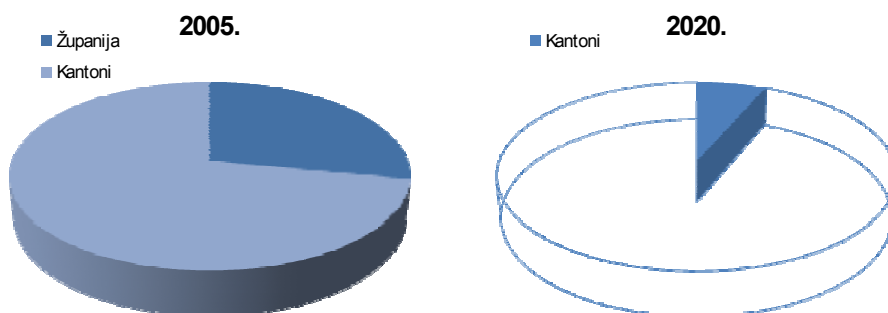
Godina	Investicije	Županija	Kantoni
2005.	100,0	75,5	24,5
2020.	100,0	70,0	30,0

Investicije u Županiji povećavaju se u razdoblju od 15 godina za oko pet puta, a u kantone za pet i pol puta, što znači, kako će njihov rast biti u prosjeku 10% brži.

- Naj snažnije, učinci se konvergencije ostvaruju na području zapošljavanja (nezaposlenost) tržišta radne snage:

Godina	Nezaposleni	Županija	Kantoni
2005.	100,0	28,0	72,0
2020.	100,0	-	7,0

Dnevne migracije u potpunosti rješavaju problem nezaposlenosti, budući da u promatranom razdoblju Županija ima manjak radne snage, u cjelosti rješava zapošljavanjem stanovništva kantona, a viškovi radne snage, koji se javljaju u kantonima, pokrivaju također u potpunosti njihovu ponudu radne snage.

I konačno, učinci konvergencije na vrlo se visokoj razini mogu očekivati i na području roba i usluga u različitim sirovinama, materijalima i izvornim uslugama širokog dijapazona (turizam, obrazovanje, zdravstvo, i državne usluge, i drugo).

7.1. EKOLOŠKI UČINCI

Posljednjih tridesetak godina pitanja ekologije i zaštite okoliša u okviru teze o održivom razvoju, sve se izraženije postavljaju, ne samo kao posljedice razvoja, već i kao njegovi generator i (ili) pak ograničavajući činitelji. To na najbolji način potvrđuju činjenice prerastanja nekad lokalnog problema zagađivanja u danas univerzalni, pa moguće je reći, i planetarni. Osim stanovitih kontroverzi koje prate odnos lokalnog i univerzalnog, moguće je ustvrditi, kako svaka aktivnost čovjeka u odnosu na prirodni ili pak stvoreni ambijent, izaziva reakcije i traži vrednovanja u ekonomskom, geopolitičkom, društvenom ili pak prirodnom pogledu. Na lokalnoj razini radi se najčešće o posljedicama zagađivanja vode, zraka, tla i prirodnog ambijenta u cjelosti, a na planetarnoj razini o emisiji SO₂ utjecaju na kisik, šume, tlo te životinje i ljude.

Izgradnja grandioznog mosta Pelješac-kopno, potencirano pokreće problematiku održivog razvoja, premda je moguće a priori ustvrditi kako ekološke posljedice izgradnje tog mosta imaju pozitivnu konotaciju, budući da se radi o prostoru koji prema definiciji ne podliježe opasnostima pedoloških ili pak bioloških destruktija, također, radi se o području koje podnosi polucijski i pritisak efekta buke, zajedno dakle o negativnim ekonomskim posljedicama koje su minimalne.

Troškovi i koristi koje gospodarski razvoj izaziva, predmet su razumljivo brojnih metodskih postavki, istraživanja i modela. Stupanj spoznaje o sadržajima ekoloških pitanja raste eksponencijalnom putanjom, međutim ograničenja, poglavito ona kvantitativne prirode i njima u svezi metodska rješenja istom se, brzinom otvaraju. Ovdje je ponajprije vrlo teško pomiriti šire interese s interesima profita, kao i interese razvijenih i nerazvijenih zemalja, regija i kontinenata.

Posljedično, to onda diskvalificira statističke vrijednosti i razumljivo metode postupke. Pa ipak, istraživanja se pojačavaju koliko na lokalnoj, toliko i na planetarnoj razini, kao i tomu odgovarajuće metode i metodologije. Danas je, sukladno tomu, moguće vrednovati učinke okoliša na razvoj užih područja i regija razumljivo držeći se općih konvencija i preporuka.

Tako je utvrđeno, da borba protiv velikih zagađivača (energija, poljoprivreda, vozila, plovila) u sustavu ekonomskog vrednovanja izaziva primarne gubitke (filteri, biološki agensi i drugo), ali isto tako da ih sekundarno, dobici u značajnoj mjeri anuliraju, a negdje sve više i premašuju. Proces ekološke zaštite rezultira novim proizvodnjama koje generiraju rast i dobitak. Komparativne analize slučajeva nisu najčešće vjerodostojne zbog strukturnih nepodudarnosti, međutim ako izražavaju visoku podudarnost i to u dužem vremenskom razdoblju, onda se njihovi rezultati mogu smatrati vjerodostojnim. Tako su istraživanja i mjerenja ekološke zaštite u posljednjih dvadesetak godina pokazala, kako ekološkom intervencijom nacionalna gospodarstva razvijenih zemalja gube zaposlenost u visini od 1% aktivnog stanovništva, ali istodobno otvaraju nova radna mjesta u visini od 3-4%. Utjecaj dakle ekološke zaštite i s njom povezane proizvodne restrukturacije pozitivan je u odnosu na učinke gospodarskog rasta.

Također, utvrđeno je, kako je rast zaposlenosti na ovom segmentu proizvodnje stabilan i ostvaruje se na razini od 20% godišnjeg prirasta. Uz učinke ekološke zaštite na gospodarski rast raste sve više i interes glede integracije prirodnih resursa, napose i njihove valorizacije u okviru cjelovitih gospodarskih potencijala. Već na početku dubljeg interesa s tim u svezi, Ujedinjeni su narodi (80-ih godina) ponudili obrazac kojim se predlaže podjela prirodnih izvora na one koji izravno podliježu proizvodnji (korištenje), i one koje posredno treba uključiti u proizvodni sustav. U prvu skupinu resursa uključuju se uzgoj bilja i šuma, stočarstvo, ribarstvo, rječju, sve one aktivnosti koje su već vrednovane u sustavu nacionalnih računa. U drugu pak skupinu uvrštena su bogatstva koja stvaraju vrijednost posredno, ili trpe troškove, i obuhvaćaju četiri kategorije dobara: zemljišta, rudokopi, nekultivirani prirodni resursi, te pričuve vode (pitka, termalna).

Matrica tako konstruiranog računa opterećena je brojnim nedostacima, od onih koji se odnose na razinu nacionalnog bogatstva, pa do onih koji vežu geopolitička, klimatska, zemljovidna i brojna druga ograničenja. Međutim, izradba na tim temeljima postavljenih nacionalnih računa napreduje, uz razumljivo brojne primjedbe i korekcije prilagođene izabranom slučaju. U nastavku ćemo ponuditi jednu takvu bilancu koja bi mogla biti korištena i u našem aktualnom slučaju užeg prostornog obuhvata vezano uz izgradnju mosta Pelješac-kopno.

Ekonomska aktivnost koja prosljeđuje iz korištenja prirodnih resursa (a)					
	Proizvodnja	Izvoz	Finalna potrošnja	Prirodni resursi koji stvaraju vrijednost bez proizvodnje	Prirodni resursi bez izravnog utjecaja na proizvodnju
	1	2	3	4	5
Inicijalna aktivnost					
Ponuda (b)					
Ekonomska aktivnost (1)					
Potrošnja kapitala fiksnog (3)					
Neto-proizvod (6)					
Ekonomska aktivnost koja potječe iz ostalih korištenja resursa (c)					
Prirodni resursi koji ostvaruju vrijednost bez proizvodnje (4)					
Prirodni resursi bez izravnog utjecaja na proizvodnju (5)					
Dobici – gubici (d)					
Izravna ekonomska aktivnost (b)					
Povremena ekonomska aktivnost (c)					
Ukupni učinci (e)					

Bilanca nacionalnog računa prethodno predočena predstavlja dobru osnovicu za razvoj opće gospodarske metodologije okoliša, međutim treba ju uzimati cum grano salis u svakom slučaju primjene.

Puno bliže našem slučaju jesu ona vrednovanja ekološkog fenomena koja se temelje na užim gospodarskim prosudbama. Jedan takav primjer iznosimo u nastavku.

U SAD-u su uporabom troškovno-prihodovne analize izračunali učinke brane na Velikom kanjonu (Nijagara).

GOSPODARSKE AKTIVNOSTI		
1.	Aktivnosti na vodi	Broj dana posjetitelja
	- prijevoz turističkim brodovima	78.000
	- ribolov turističkim brodovima	1.800
	- ribolov skupina	4.000
	UKUPNO	84.000 x 5 USA\$ = 420.000 USA\$
2.	Aktivnosti lova u kanjonu	
	- velike zvjeri	7.000 x 25 USA\$ = 175.000 USA\$
	- ptice	1.000 x 10 USA\$ = 10.000 USA\$
	- ostalo	29.000 x 10 USA\$ = 290.000 USA\$
	UKUPNO	475.000 USA\$
	SVEUKUPNO (1+2)	Okoliš (1976.g.) 895.000 USA\$

Na temelju utvrđenih troškova u 1976. godini napravljena je projekcija do 2025. godine (stopa rasta 10%) što daje vrijednost od 9.9 mln USA\$. Rezultati analize bili su slijedeći:

- prihodi 9,8
- troškovi 9,9
- razlika 0,1 (mln USA\$)

Vidljivo, prihodi kada se radi o iskorištavanju prirodnih ambijenata nisu dovoljni za pokriće rashoda, budući da gospodarska aktivnost temeljena po definiciji na statičnoj ponudi nije u stanju amortizirati rast troškova. Unatoč tomu izneseni primjer otkriva nisku maržu gubitaka, odnosno potrebu gotovo minimalnih subvencija.

Razumljivo, analiza koja bi uzela u obzir multiplikativne učinke (zaposlenost, materijalne i uslužne impute) zasigurno bi u prethodno predloženom slučaju imala u konačnici pozitivne dohodovne učinke.

Vodeći računa o rezultatima i analizama prethodno prikazanim moguće je koristeći ta ista iskustva prognozirati ekološke troškove i učinke vezane uz projekt Pelješac-kopno:

		mln kuna
1.	Broj novozaposlenih u djelatnosti ekologije x BDP po zaposlenom (prosjeck kumulativne vrijednosti 2005.-2020.)	
	- prihodi ²⁶⁾	1.172 x 285 x 15 = 4.275
2.	Investicije u ekologiju (prosjeck kumulativne vrijednosti 2005.-2020.)	
	- rashodi ²⁷⁾	4.440
PRIHODI – RASHODI		4.275 – 4.440 = - 165 mil.

Vidljivo, i u našem bi slučaju, kao što to i prethodni primjeri pokazuju, ekološki trošak bio veći od prihoda, ali bi gubitak bio, gledajući u petnaestogodišnjem razdoblju, relativno nizak.

²⁶⁾ 4% od novozaposlenih

²⁷⁾ 8% od novih investicija

7.2. UTJECAJ IZGRADNJE PELJEŠKOG MOSTA NA TRŽIŠTE NEKRETNINA U GRAVITACIJSKOM PODRUČJU

1. Kao što je poznato tržište nekretnina je jedan od najdinamičnijih segmenata ukupnog tržišta u Hrvatskoj. Slična je situacija i u drugim tranzicijskim zemljama s tim da Hrvatska izaziva poseban interes kako domaćih tako i stranih investitora. Nekoliko je ključnih razloga koji djeluju motivirajuće na potencijalne kupce:
 - a) ekološki zdraviji i bolje očuvan prostor u odnosu na druge zemlje razvijenog Zapada,
 - b) raznolikost prostora u flori i fauni i u samom krajobrazu,
 - c) veliki broj nacionalnih parkova i parkova prirode na relativno maloj površini,
 - d) niža cijena zemljišta i izgrađenih stambenih prostora u odnosu na slične lokacije u razvijenom dijelu EU,
 - e) sve bolja infrastruktura i brži pristup prije svega Jadranskoj obali u odnosu na ranije razdoblje,
 - f) očekivanje pristupanja Hrvatske EU i potom značajniji rast cijena,
 - g) povećana liberalizacija prodaje nekretnina strancima itd.

Prema službenim podacima iz 1996.g. kada je ovaj segment tržišta otvoren i strancima dozvole za kupnju dobilo je 3200 inozemaca. Broj molbi se značajno počeo povećavati od 2000.g. Pored fizičkih osoba nekretnine u Hrvatskoj mogu stjecati i nerezidenti u svojstvu pravnih osoba ako osnuju hrvatsko poduzeće. U tom slučaju nije potrebna državna dozvola za kupovinu nekretnine a kupac nije ograničen na kupnju samo jedne nekretnine. Iz ovoga se može zaključiti da strani državljani mogu na ovaj način kupiti nekretnine bez ograničenja. To je uistinu nužno što hitnije razmotriti i to ne sa ciljem da se onemogući stjecanje nekretnina nego da se ipak donesu određena ograničenja koja bi štitila ovaj segment tržišta od špekulativnih namjera i akcija.

Tablica 1. Molbe nerezidenata za kupovinom nekretnina u Hrvatskoj od 1996. do 2004. godine

	Broj molbi	Odobreno	Nije odobreno	U postupku
2004. (siječanj–rujan) ¹	1.050	22	10	1.018
2000–2004.	6.257	2.381	445	3.431
1996–1999.	2.192	921	128	1.143
Ukupno 1996–2004.	8.449	3.202	573	4.574
Postotak ukupnog broja molbi 1996-2004.	–	38,1	7,1	54,8

¹ Samo nove molbe. Uz to, u prvih su devet mjeseci 2004. godine odobrene 242 molbe iz proteklih godina, a 46 ih je odbačeno.

Izvor: Ministarstvo vanjskih poslova, citirano u *Jutarnjem listu* (21. listopada 2004) i *Vjesniku* (26. listopada 2004); autorov izračun

Kada je riječ o stranim investitorima u nekretnine onda treba reći ponešto i o stavovima i rješenjima drugih zemalja članica EU o ovom pitanju. Liberalizacija ovog segmenta tržišta nije riješena u svim zemljama na isti način jer i među njima postoje određene razlike i specifičnosti koje zaslužuju posebnu pozornost i tretman. O tome kako se koja zemlja u tranziciji postavila prema ovom važnom pitanju dovoljno govori slijedeća tablica.

Tablica 2. Pregovaračka stajališta zemalja kandidatkinja o prodaji nekretnina državljanima Europske unije¹

Država	Kuće za odmor		Poljoprivredno i šumsko zemljište	
	Pregovaračko stajalište zemlje	Prijelazni dogovor utvrđen s EU	Pregovaračko stajalište zemlje	Prijelazni dogovor utvrđen s EU
Bugarska	0 ²	5	10	7 ³
Cipar	5	5	N ⁴	N ⁴
Češka Republika	5	5	10	7 ^{3,5}
Estonija	0 ²	0	0 ²	7 ^{3,5}
Mađarska	5	5 ⁶	10	7 ^{3,5}
Latvija	0 ²	0	10	7 ^{3,5}
Litva	0 ²	0	0 ²	7 ^{3,5}
Malta	P ⁷	P ⁸	N ⁴	N ⁴
Poljska	— ⁹	5	18	12
Rumunjska	— ⁹	5	15 ¹⁰	7 ³
Slovačka	5	0	10	7 ^{3,5}
Slovenija	0 ²	S ¹¹	0 ⁶	S ¹¹

¹ Odgoda (broj godina nakon pristupanja EU) u pravu državljana EU da stječu kuće za odmor te poljoprivredno i šumsko zemljište u zemljama kandidatkinjama.

² Bez prijelaznog razdoblja ili odstupanja.

³ Isključeni samostalni poljoprivrednici.

⁴ Cipar i Malta nisu trebali liberalizirati trgovinu zemljištem zbog vrlo malih površina poljoprivrednog i šumskog zemljišta.

⁵ Mogućnost produženja prijelaznog razdoblja za tri godine ako zemlja aktivira zaštitnu klauzulu.

⁶ Bez rezidenata EU i EFTA-e koji žive u toj zemlji najmanje 4 godine.

⁷ Trajno izuzeće od prava nerezidenata da kupuju više od jedne kuća za odmor i nekretnine radi špekulacija.

⁸ Trajno izuzeće: samo državljanima EU nastanjenima na Malti najmanje 5 godina mogu kupiti više od jedne nekretnine na otoku.

⁹ Nije dostupna informacija o pregovaračkom stajalištu.

¹⁰ Uz petogodišnje prijelazno razdoblje za liberalizaciju kupovine zemljišta u gradskim zonama.

¹¹ Poseban dogovor: mogućnost aktiviranja opće ekonomske zaštitne klauzule od 7 godina za nekretnine.

Izvori: Ministarstva vanjskih poslova novih zemalja članica, European Commission (2001); Deutsche Bank Research (2000).

Zanimljiv je slučaj Danske gdje stranci mogu kupovati nekretnine u poslovne svrhe, ali ne i kuće za odmor. "Stranci posebice ne mogu postati vlasnici kuća za odmor duž danske obale – takvi se posjedi mogu samo unajmiti. To ograničenje postoji još od 1960-tih godina, kada Danska još nije bila članica EU te je psotojala bojazan da bi stranci u špekulacijske svrhe mogli kupovati kuće za odmor na obali". (Mihaljek, 2006)

Tržište nekretnina u većini razvijenih zemalja jedna je od glavnih odrednica dinamike razvoja gospodarstva s tim što je posebno vidljivo u dinamici odobravanja bankarskih kredita. Ono ukupnom gospodarstvu daje snažan impuls i na kraju značajno sudjeluje u zapošljavanju i stopi rasta BDP. Pored utjecaja na prethodno spomenute varijable ono utječe i na financijsko tržište, odnosno preciznije rečeno na tržište dionica što se sada posebno može dobro vidjeti na primjeru krize hipotekarnih kredita u SAD i EU.

Ovaj segment tržišta u Hrvatskoj još nije zadovoljavajuće razvijen pa građevinarstvo i promet nekretninama čine oko 13% BDP, dok se taj udio u visoko razvijenim zemljama kreće od 20-25% BDP. Iz ovoga se može zaključiti da je potencijal ovog tržišta u Hrvatskoj velik i da će završetak infrastrukturnih projekata kao što je Pelješki most značajno dinamizirati tržište nekretnina. Dodatni argument ovome nalazimo u činjenici da je 96% svih stambenih prostora u Hrvatskoj u privatnom vlasništvu dok je prosjek za zapadni dio EU oko 60%.

Veoma je važno istaknuti da na tržištu nekretnina nakon završetka domovinskog rata nije nikada došlo do pada cijena što je bio slučaj sa svim ostalim segmentima bilo realnog bilo financijskog tržišta. To je indikator koji govori sam za sebe dovoljno. Dva su najvažnija područja velikog interesa za nekretninama, prvi u Zagrebu, a drugi na jadranskoj obali. Pri tome treba naglasiti da je interes za nekretninama u Zagrebu prije svega vezan za rezidente, a stranci sve više preferiraju jadransku obalu. Građani Hrvatske su u 2001.g na Jadranu imali 118 tisuća kuća za odmor i one su ključni dio tržišta nekretnina na ovom području.

Mjere Vlade u cilju zaustavljanja procesa apartmanizacije dovele su do laganog usporavanja na ovom tržištu. Međutim, novi trend u gradnji usmjeren je na manje objekte, kuće za odmor sa bogatijim sadržajima, dok se apartmanski pristup pomjera značajno dalje od obale za klijentelu koja traži manje i jeftinije stanove.

U analizi trendova na tržištu nekretnina također je važno uočiti jednu važnu činjenicu, a ta je da cijene zemljišta nisu pale. Ako se to ponegdje i desilo onda znači da su jedno kraće vrijeme bile pretjerano porasle. Takve rastuće cijene na atraktivnijim lokacijama treba tumačiti kao ključni pokazatelj budućeg rasta cijena kuća i stanova na Jadranu.

Tablica 3. Cijene nekretnina, studeni 2004. godine¹

		Kuće	Stanovi	Građevinsko zemljište
eura/m ²	Hrvatska	1.100	1.466	43
	Zagreb	1.438	1.516	128
	Jadran	1.096	1.402	32
Stopa rasta ² (godišnja postotna promjena)	Hrvatska	10,5	4,5	26,5
	Zagreb	22,5	11,1	18,7
	Jadran	10,4	-3,3	30,3

¹ Prosječne cijene, izračunate na temelju 1.237 nekretnina ponuđenih na prodaju 4. studenog 2004. godine.

² Ocijenjeno iz linearne regresije tjednih podataka ($\ln \text{cijena} = \text{const} + b \cdot \ln \text{vrijeme} + e$) od 10. ožujka do 4. studenog 2004.

Izvor: Jutarnji list, tjedni dodatak Nekretnine (zasnovano na www.burza-nekretnina.com); autorov izračun

Treba ovom prilikom naglasiti da pokazatelji kretanja cijena nisu do kraja vjerodostojni i treba ih interpretirati s oprezom jer oni potječu iz komercijalnih izvora koji se objavljuju tjedno. Međutim, oni svakako dobro govore o trendu na tržištu nekretnina a to je za ovu studiju sasvim dovoljno.

Drugi pokazatelj trenda na ovom tržištu je stalni rast prihoda od poreza na promet nekretnina koje stječu općine na području Jadrana.

Ono što će dodatno pojačati interes za kupnju nekretnina u Hrvatskoj je i promocija koju čine inozemna turistička poduzeća koja već na našoj obali imaju sve veći broj kapaciteta i gdje dolazi iz godine u godinu sve veći broj turista koji usmenom predajom jačaju naš turistički imidž.

U Španjolskoj npr. postoji oko 2 milijuna kuća za odmor od kojih stranci posjeduju oko milijun (Williams,2001).

2. Pelješac je vrlo rijetko naseljen poluotok sa oko 22 stanovnika na četvorni kilometar. Duže vrijeme je bio u svakom pogledu zapostavljen pa su se čak i neke važne administrativne funkcije općina nalazile u Dubrovniku. Prekrasan položaj, povoljna klima, flora i fauna, konfiguracija tla ukrašena poznatim vinogradima daje ovom prostoru poseban značaj. Izgradnja mosta i brze ceste koja bi preuzela najveći dio prometa sa sadašnje loše ceste dati će zasigurno veliki impuls potražnji i interesu domaćih i stranih investitora za kupnjom nekretnina na ovom području. Interes za nekretninama na Pelješcu počeo je značajnije rasti odmah nakon objave prve informacije da bi se mogao graditi Pelješki most. Do tada je cijena zemljišta u blizini mora bila oko 50 eura, a onoga udaljenijeg krajnje jeftina. Cijena kvadrata izgrađenog stana bila je nešto ispod 1000 eura. Nakon informacije da se priprema projekt izgradnje Pelješkog mosta počinje ubrzani rast cijena nekretnina na čitavom poluotoku Pelješac. Današnje cijene se kreću u rasponu 200-300 eura po kvadratu za zemljište u neposrednoj blizini mora.²⁸ Pored domaćih investitora najznačajniji inozemni investitori su iz Rusije.

Pored građevinskog zemljišta cijene rastu i poljoprivrednom zemljištu zbog rasta cijena grožđu iz kojeg se proizvode vrhunska vina "Dingač" i "Postup" koja su već odavno prepoznatljiv brend na tržištu. Prema podacima četiriju općina (Orebić, Ston, Trpanj i Janjina) prihodi od prometa nekretninama su u stalnom porastu što se dobro vidi iz slijedeće tablice.

Tablica

Vrijeme	Promet nekretninama	Plaćeni porez na promet
2004.	24.425.329,67	732.759,89
2005.	35.955.190,00	1.078.655,70
2006.	134.946.950,00	4.048.408,50
2007.	139.366.342,22	4.180.990,27
Ukupno	334.693.811,89	10.040.814,36

²⁸ Svi podaci o kretanju cijena nekretnina i prihoda o porezu na promet nekretnina dobiveni su tijekom intervjua sa načelnicima općina na Pelješcu i gospodarstvenika iz različitih djelatnosti.

Prema podacima za prva tri kvartala ove godine za očekivati je da će prihod od poreza na promet nekretnina biti oko 4.180 000 kuna. To znači da će na Pelješcu do kraja godine biti ostvaren promet nekretninama u ukupnom iznosu od oko 130 milijuna kuna.

U tijeku je projektiranje infrastrukturnih segmenata kao što su odvodnja, pročišćavanje otpadnih voda, vodovod i električne instalacije koje će značajno utjecati na atraktivnost zemljišta i komforniji život na poluotoku.

U planu je izgradnja poduzetničkih zona čiji je cilj privlačenje poduzetnika na ovo područje što će kao posljedicu opet imati porast potražnje za svim oblicima nekretnina. Ovom prigodom treba istaknuti činjenicu da je oko 70-80% zemljišta na poluotoku Pelješac u privatnom vlasništvu. Jedan od većih problema su i nedovoljno sredene zemljišne knjige i veliki broj vlasnika na pojedinim parcelama koji su raseljeni diljem svijeta. Međutim, poduzetnički duh i atraktivnost tržišta nekretnina su diljem Jadrana pokazali da se i ovaj komplicirani posao može uspješno rješavati.

U promišljanju utjecaja izgradnje Pelješkog mosta na tržište nekretnina važno je naglasiti činjenicu da će završetkom autoceste do Dubrovnika pristup Pelješcu biti vremenski značajno skraćen i da će svakako porasti interes domaćih i stranih investitora za svim oblicima nekretnina. Da bi se izbjegla devastacija prekrasnog prostora potrebno je što prije i sveobuhvatno donijeti kvalitetne urbanističke planove i uvjete gradnje koji će zajamčiti očuvanje prostora.

Izgradnja Pelješkog mosta utjecat će i na kretanja cijena na tržištu nekretnina na Korčuli, a posebice završetkom tzv. "brze ceste" preko Pelješca što će uz auto cestu prema Dubrovniku znatno približiti turistima i potencijalnim vlasnicima.

Makroekonomski učinci tržišta nekretnina kao što smo već spomenuli su značajni. Ako bi npr. u narednih nekoliko godina stranci kupili 10 000 kuća za odmor s prosječnom cijenom od 100 tisuća eura to bi iznosilo jednu milijardu eura, što čini 3% sadašnjeg BDP-a. To bi u značajnoj mjeri utjecalo na rast prihoda državnog proračuna i proračuna lokalne samouprave, a što bi onda moglo upotrijebiti za poboljšanje općeg standarda putem različitih investicija.

7.3. OBILJEŽJA RAZVOJA POLUOTOKA PELJEŠCA I OTOKA KORČULE NAKON IZGRADNJE MOSTA PELJEŠAC

Poluotok Pelješac čvorna je prometna spona s kopnom otoka Korčule i ostalih južnojadranskih otoka. Sukladno tomu i svaka prometna poveznica i napredak poluotoka Pelješca izravno se reflektira na ekonomski i svaki drugi napredak otoka Korčule. Radi se o brojnim i međusobno povezanim učincima od kojih su najvažniji porast turističke potražnje, te poljoprivredne i industrijske proizvodnje zajedno s pozitivnim demografskim učincima, koji su zbog izraženih procesa depopulacije od presudnog značenja za razvoj otoka.

Gospodarska struktura poluotoka Pelješca i otoka Korčule stoga su kompatibilne. Projekcija rasta i razvoja tih dvaju područja izvedene su za razdoblje do 2011. godine, do kada se očekuje završetak izgradnje mosta, te za razdoblje do 2020. godine, koja je u ovom projektu terminalni vremenski obzor.

1. U polaznoj godini (2006.) poduzetnici Pelješca i Korčule ostvarili su slijedeće gospodarske rezultate:

Tablica 1.

POJEDINAČNI I UKUPNI EKONOMSKI UČINCI GOSPODARSTAVA PELJEŠCA I KORČULE KRAJEM 2006 (000kn)

	Općina/grad	Broj poduzetnika	Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Konsolidir. dobit prije oporezivanja	Porez na dobit	Konsolidir. dobit nakon oporezivanja	Troškovi plaća	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Prosječna neto plaća po zaposl. (kn)
Pelješac	Janjina	7	9.531	9.523	7	16	-9	1.073	14	4.028
	Orebić	83	267.600	248.519	19.081	3.870	15.211	27.603	450	3.265
	Ston	49	64.065	66.135	-2.070	178	-2.248	11.467	243	2.578
	Trpanj	12	8.125	7.994	130	36	95	1.445	35	2.245
	UKUPNO	151	349.321	332.171	17.148	4.100	13.049	41.588	742	
Korčula	Korčula	92	292.958	287.955	5.003	1.167	3.836	58.204	836	3.728
	Lumbarda	10	27.388	26.684	704	132	572	3.331	63	2.806
	Smokvica	14	41.909	46.023	-4114	141	-4255	5.210	121	2.382
	Vela Luka	57	135.102	132.603	2.499	746	1.753	29.938	507	3.063
	UKUPNO	173	497.357	493.265	4.092	2.186	1.906	96.683	1.527	
	SVEUKUPNO	324	846.678	825.436	21.240	6.286	14.955	138.271	2.269	

Izvor: FINA

Tablica 1. daje uvid u gospodarske aktivnosti pojedinačnih općina poluotoka Pelješca i otoka Korčule, te ukupnih aktivnosti na razini dviju cjelina, odnosno sveukupnih učinaka za poluotok Pelješac i za otok Korčulu. Temelje prikazanih tabličnih podataka moguće je istaknuti sljedeća obilježja gospodarstva Pelješca i Korčule:

- Na Pelješcu i Korčuli krajem 2006 godine bilo je aktivno 324 poduzetnika koji su zajedno ostvarili konsolidirani prihod od 847 milijuna kuna, konsolidiranu dobit prije oporezivanja od 21, 2 milijuna kuna uz ukupnu prosječnu zaposlenost od 2.269 zaposlenih.
- Na otoku Korčuli snažnija je poduzetnička aktivnost u odnosu na Pelješac što potkrjepljuje podatak o zaposlenima. na Korčuli (1527), a na Pelješcu (742) te većem broju poduzetnika, na Korčuli (173) u odnosu na Pelješac(151)
- Gospodarstvo poluotoka Pelješac pokazuje veću efikasnost u odnosu na otok Korčula što prosljeđuje iz podataka o konsolidiranoj dobiti i prosječnom broju zaposlenih. Ukupna konsolidirana dobit nakon oporezivanja na Pelješcu dosegla je krajem 2006. godine vrijednost od 13 milijuna kuna, dok je ista stavka za promatrano razdoblje kod Korčule bila svega 1, 9 milijuna kuna. Proizvodnost, kao element efikasnosti, izrazito je veća kod Pelješca budući da su svi ekonomski učinci ostvareni s upola manje zaposlenih.
- Od ukupno 8 općinskih gospodarstava na Pelješcu i Korčuli u dvije općine Pelješca (Janjina i Ston) i jednoj na Korčuli (Smokvica) poduzetnici su ostvarili konsolidirani gubitak. Dok je gubitak poduzetnika na Pelješcu relativno nizak u odnosu na razinu konsolidirane dobiti(cca 15%), gubitak općine Smokvica na otoku Korčuli više je od dvostruko veći od konsolidirane dobiti (-4.255 / 1.906)
- Prosječne neto plaće niže su od državnog prosjeka na razini općina i razini cjelina Pelješca i Korčule, pa je moguće zaključiti kako se ovdje radi o gospodarski slabije razvijenim područjima.

2. Projekcija gospodarskog rasta Pelješca i Korčule ima slijedeće prosječne godišnje stope rasta do 2011., odnosno 2020. godine.

Tablica 2 : Očekivane stope rasta do 2020 godine

KATEGORIJE	do 2011	2012-2020
rast prihoda	6%	7%
rast troškova	5,5%	6,2%
rast zaposlenosti	2,5%	3%

Razlika u očekivanim stopama rasta za navedena razdoblja temelji se na gospodarskim i demografskim gibanjima gravitacijskog područja do 2011. godine. Niže stope rasta projicirane su u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Nakon izgradnje mosta i uspostavljanjem njegovih potpunih funkcija očekuje se značajnije dinamiziranje poduzetništva i posljedično veće stope rasta.

TABLICA 3 : Projektirane ekonomske kategorije za razdoblje od 2006-2020 godine

	KATEGORIJE	2006	2011	2020
Pelješac	UKUPAN PRIHOD (000 kn)	349.321	467.470	1.499.241
	UKUPAN RASHOD (000 kn)	332.171	434.134	1.266.698
	KONSOLIDIRANA DOBIT PRIJE OPOREZIVANJA (000kn)	17.150	33.336	232.542
	PROSJEČAN BROJ ZAPOSLENIH	742	840	1.216
Korčula	UKUPAN PRIHOD (000 kn)	497.357	665.576	2.134.592
	UKUPAN RASHOD (000 kn)	493.265	644.678	1.881.013
	KONSOLIDIRANA DOBIT PRIJE OPOREZIVANJA (000kn)	4.092	20.898	253.579
	PROSJEČAN BROJ ZAPOSLENIH	1.527	1.728	2.502
SVEUKUPNO	UKUPAN PRIHOD (000 kn)	846.678	1.133.046	3.633.833
	UKUPAN RASHOD (000 kn)	825.436	1.078.812	3.147.711
	KONSOLIDIRANA DOBIT PRIJE OPOREZIVANJA (000kn)	21.242	54.234	486.121
	PROSJEČAN BROJ ZAPOSLENIH	2.269	2.567	3.718
	Koeficijenti multiplikacije	Godina 2006-2011	Godina 2011	Godina 2012-2020
	zaposlenost	2,50%	1,1314	3%(1,4483)
	prihod	6%	1,3382	7%(3,2071)
	rashod	5.5%	1,3070	6,2%(2,9178)

Analizom podataka ilustriranih na tablici XYZ moguće je zaključiti sljedeće:

- Poduzetničke aktivnosti na Pelješcu i Korčuli od 2011 pa do 2020 odvijat će se po intenzivnim stopama, a multiplikativni koeficijent gospodarskog rasta za to razdoblje je 3,207. To podrazumijeva i značajnu konsolidiranu dobit prije oporezivanja, i to za Pelješac 232,5 milijuna kuna te za Korčulu 253, 5 milijuna kuna u terminalnoj godini.
- Prosječan broj ukupno zaposlenih na Pelješcu i Korčuli do 2020 godine povećat će se sa 2.269 na 3.718, odnosno za 1500 ljudi, ili za 63% .
- Konsolidirani prihod Pelješca i Korčule porast će 2020 godine na 3,6 milijardi kuna, a konsolidirana dobit prije oporezivanja povećat će se gotovo 9 puta i dosegnut će vrijednost od 486 milijuna kuna.

8. SAŽETAK

Most Pelješac-kopno predstavlja poveznicu kojom se ostvaruje puni integritet glede prometne infrastrukture hrvatskog juga, budući da se njime poluotok Pelješac i otoci povezuju s kopnom u jedinstvenu prometno-zemljovidnu cjelinu, također, njime se višestruko proširuju gospodarske, demografske, civilizacijske i kulturološke mogućnosti ovog prostora ali i Hrvatske kao zemlje u cjelosti.

Naime, most stvara pretpostavku i za značajnu geopolitičku odrednicu, jer upotpunjuje prometno i zemljovidno sjecište važnih srednjeeuropskih, jonskih i balkanskih cestovnih koridora. Izgradnjom mosta nadalje, nastavlja se strategijska orijentacija u pravcu pune prometne povezanosti hrvatskog sjevera i juga, ali i koncepcija izgradnje kapilarne infrastrukture, kao imperativa regionalne razvojne ravnomyernosti i svakog drugog uvjeta prostornog ravnomyesja.

Iskustva danas razvijenih zemalja pokazuju, kako i u uvjetima izgradnje magistralnih prometnih koridora razvojne disproporcije mogu biti čak produbljene ukoliko se ne osiguraju njima odgovarajući prometni priključci u odnosu na kontaktna područja (kapilarna koncepcija).

I konačno, naša vlastita iskustva u tom su pravcu neprijeporno, pozitivna, što potvrđuju učinci mosta Krk i tunela kroz Učku.

1. Istraživanja, temeljena na prometnom kriteriju, pokazala su značajne prednosti užeg gravitacijskog područja koja se ostvaruju izgradnjom mosta:
 - godišnja ušteda vezana uz današnje prometne troškove na užem bi gravitacijskom području dosegla 4,3 milijuna kuna godišnje, dok bi se u razdoblju slijedećih dvadeset godina ta vrijednost povećala na 16 milijuna, dakle gotovo četverostručila.
 - godišnja pak ušteda u odnosu na troškove vezane uz prometne udese iznosila bi gotovo 10 milijuna kuna, ne računajući naravno ljudske živote iranjavanja koja nemaju cijenu.
 - pozitivni pak učinci demografskih, gospodarskih i socijalnih provenijencija, višestruko su veći.

2. Demografska pozicija užeg gravitacijskog područja ima dvojaka obilježja. U Dubrovačko-neretvanskoj županiji bilježe se regresijski procesi na demografskom planu, dok su ti procesi na području dvaju bosansko-hercegovačkih kantona, pozitivni. Izgradnjom mosta ojačati će gospodarska i socijalna osnovica, a samim time i atraktivnost života na ovom području u cjelosti, što će pozitivno utjecati i na demografske trendove. Računa se, povezano s time kako će broj stanovnika Dubrovačko-neretvanske županije rasti zahvaljujući pozitivnim mehaničkim gibanjima stanovnika. Tako se broj stanovnika županije od 122 tisuće stanovnika u 2001. godini, projicira vrijednošću od 138 tisuća stanovnika u 2021. godini. Istodobno, na cjelovitom području obuhvata, broj stanovnika bi bio povećan od 206 tisuća na 220 tisuća. Na području bosansko-hercegovačkih kantona rast bi bio ostvaren zahvaljujući prirodnom prirastu stanovništva, također s tog će područja, zahvaljujući dnevnim migracijama, biti zadovoljena u potpunosti potražnja za radnom snagom u Dubrovačko-neretvanskoj županiji gdje potražnja za radnom snagom neće biti zadovoljena. U demografskoj studiji ponuđen je više varijantni izbor projekcija do 2051. godine s namjerom da se predoče brojne opasnosti koje području Dubrovačko-neretvanske županije prijete. Naime potvrđeno je, kako upravo most Pelješac-kopno i njegovi multiplikacijski učinci koji su kompleksni, jamče i demografsku obnovu područja budući da su demografske reference već dosegle gornju granicu demografske izdržljivosti.

3. Gospodarski učinci izgradnje mosta na uže gravitacijsko područje iznimno su povoljni, budući da se s jedne strane očituju kao koristi u pogledu uštede na troškovima, dok s druge strane predstavljaju multiplikacije glede korištenja i vrednovanja radnih i prirodnih područnih resursa. Također, učinci na gospodarskom planu rezultiraju i ravnomjernoj prostornoj distribuciji bogatstva, koliko na području Republike Hrvatske, toliko i na području Bosne i Hercegovine. Projicirane makroekonomske veličine u razdoblju 2005.-2020. godine slijedeće su:
 - Bruto domaći proizvod (BDP) povećavao bi se prosječnom godišnjom stopom od 7,2% i u petnaestogodišnjem bi razdoblju u apsolutnom iznosu bio povećan za 2,8 puta.
 - Sukladno tomu BDP po stanovniku bi od postojećih 6.927 eura bio povećan na 15.554 eura, što znači kako bi se u postojećim europskim mjerilima dosegla srednja ekonomska razvijenost.
 - Broj nezaposlenih pak u 2020. godini bio bi sveden na 7% aktivnog stanovništva, što bi vodeći računa o uvjetima sive ekonomije predstavljalo punu zaposlenost. Dubrovačko-neretvanska županija autonomno nebi zadovoljila potražnju za radnom snagom, međutim manjak bi u potpunosti zadovoljila dnevnim migracijama s područja dvaju bosansko-hercegovačkih kantona (15-20 tisuća).

- Rast bi u slijedećem petnaestogodišnjem razdoblju bio temeljen na snažnoj investicijskoj aktivnosti dok bi rast osobne potrošnje bio izjednačen s rastom BDP. Državna potrošnja (lokalna), rasla bi izrazito sporije zbog, s jedne strane, očekivanih investicija središnje države na ovom području, ali i zbog, s druge strane, disperzije troškova javnih rashoda na šire regionalno područje (izlazak iz prometne izolacije).
- Struktura ponude, sukladno brzom gospodarskom rastu, bila bi promešnjena u nastupajućem razdoblju u pravcu snažnije istaknutog rasta proizvodnih djelatnosti, ali i u promjeni odnosa unutar uslužnih djelatnosti u pravcu jačeg isticanja turističkih aktivnosti, intelektualnih usluga, odnosno usporavanja rasta aktivnosti trgovine.
- Obilježja rasta, poglavito bi izrazila njegov snažan intenzitet mjereno globalizacijskim kriterijem, što znači kako bi rast bio označen jačanjem konkurentnosti, efikasnosti i multiplikativnosti gospodarstva.

I konačno, most Pelješac imati će presudnu ulogu u gospodarskoj i demografskoj revitalizaciji Pelješa, Korčule i ostalih južnojadranskih otoka, i stvoriti brojne prednosti u pogledu revalorizacije prirodnih resursa, poglavito zemljišta (nekretnine) i krajobraznih i prirodnih vrijednosti i ljepota.

9. LITERATURA

1. Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske («Narodne novine», br. 50/99),
2. Program prostornog uređenja Republike Hrvatske («Narodne novine», br. 50/99) i
3. Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske («Narodne novine», br. 139/99),
4. Građevinsko-tehnička predstudija (IGH i IPZ, Zagreb, 1988.),
5. Građevinsko-tehnička studija (IGH i IPZ, Zagreb, 1989.),
6. Prostorna studija Jadranske autoceste (Urbanistički institut Hrvatske, Zagreb, 1989.),
7. Prostorno-prometna studija cestovne mreže Dubrovačko-neretvanske županije (IGH, Zagreb, 2000.),
8. Studija opravdanosti autoceste Split-Metković-Ploče (IGH, 2000.),
9. Studija opravdanosti Jadransko-jonske autoceste, (IGH, Zagreb, 2000.)
10. Građevinsko-tehnička studija cestovnog koridora Ploče-Dubrovnik (GF, Zagreb, 2002.).
11. Studija opravdanosti primarne cestovne mreže u koridoru Jadranskojonske autoceste (Sektor Ploče – Karasovići), Zagreb, IGH, 2005.,
12. Studija o utjecaju na okoliš za most Kopno-Pelješac s pristupnim cestama, IGH, Zavod za studije i projekte, Zagreb, 2005.
13. *Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske 2005. godine*. Hrvatske ceste, Zagreb, 2006.
14. Bauer, Z.: *Razvoj i planiranje prometa u gradovima*. Informator, Zagreb, 1989.
15. Bošnjak, I., Badanjak, D.: *Osnove prometnog inženjerstva*. Fakultet prometnih znanosti, 2005.
16. Brlek, P.: *Metode centralne projekcije prometne signalizacije na cestama*, Magistarski rad, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
17. Dadić, I., Marić, V., Kos, G., Županović, I.: *Izučavanje označivanja zavoja i sigurnost cestovnoga prometa*, ISEP 96 (International Symposium on Electronics in Traffic), Ljubljana, 1996.
18. Dadić, I., Marić, V., Kos, G.: *Change of the driver's environment and road traffic safety*. International conference Traffic safety on Two Continents, Lisbon, Portugal, 22-24 september, 1997.
19. Dadić, I.: *Etapna realizacija cestovne mreže u gradovima*. Ceste i mostovi, 10/78, Zagreb 1978.
20. Happ, Z.: *Metode za ocjenu razine sigurnosti u cestovnom prometu*. Seminarski rad, Doktorski studij, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2006.

21. *Highway Capacity Manual*. Special Report 209, Transportation Research Board, Washington D. C., 1994.
22. Hobbs, F. D.: *Traffic Planning and Engineering*. Pergamon Press Ltd., Oxford, 1979.
23. Korte, J.V.: *Osnovi projektovanja gradskog i međugradskog putnog saobraćaja*. Građevinska knjiga, Beograd, 1968.
24. Kos, G.: *Povećanje propusne moći čvorova smanjenjem presijecanja prometnih tokova*, Doktorska disertacija, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2006.
25. Kramer, R. P.: *The A to Z Techniques to reduce Congestion and Increase Capacity of streets and Intersections*. ITE JOURNAL, ožujak, 1986.
26. Kuzović, Lj., Topolnik, D.: *Kapacitet drumskih saobraćajnica*. Beograd, 1980.
27. Macpherson, G.: *Highway and Transportation Engineering and Planning*. Longman Scientific and Technical, UK, 1993.
28. Malić, A.: *Geoprometna obilježja svijeta*. Nakladna kuća "Dr. Feletar", Zagreb, 1995.
29. Newell, G. F.: *Traffic Flow on Transportation Network*. Mit Press, 1980.
30. Padjen, J.: *Prometna politika*. Zagreb, 1996.
31. Pavić, I.: *Statistička teorija i primjena* (II. izdanje). Tehnička knjiga, 1977., str.346.
32. *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2006*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2006.
33. Wright, P., H., Paquette, R. J.: *Highway Engineering*. 5th edition, Georgia Institute of Technology, 1979.
34. Boone, J., Ours, J.C., Wiel, H. (2007), „How to measure competition“, Working paper.
35. OECD Manual (2001), Measuring Productivity, Measurement of Aggregate and Industry-Level Productivity Growth, OECD, Paris
36. Griffith, R., Boone, J., Harrison, R. (2005), Measuring competition, Working Paper Series, Advanced Institute of Management Research
37. Fischer, T., Kamerschen, D.R.(2003), Measuring competition in the U.S. Airline Industry Using the Rosse-Panzar Test and Cross-Sectional Regression Analyses, Journal of applied Economics, Mayo. Vol. 6 Num. 1, Universidad del CEMA, Buenos Aires, Argentina, pp.73-93
38. Neary, J.P. (2006), IMF Working Paper, Measuring Competitiveness, IMF.
39. Ekonomski leksikon (1995.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Masmedia.
40. Bošnjak, I. (2006.), Inteligentni transportni sustavi – ITS, Fakultet prometnih znanosti Zagreb, Zagreb.
41. Beniger, H., Tibljaš – Deluka, A. (2003.), Garažno-parkirni objekti – temeljni principi planiranja i prometni zahtjevi projektanata, *Suvremeni promet*, 23(3-4), 204.-210.

42. Commission of the European Communities (2001.), White Paper, European transport policy for 2010: time to decide, EU, Brussels.
43. Ladavec, J. (1998.), Uloga privatnog kapitala u financiranju infrastrukture, *Suvremeni promet*, 18(3-4), 256.-263.
44. Kenneth, B. J. (1996.), *Transport Economics*, 2nd edn, Edward Elgar, Cheltenham (UK).
45. Lumsdon, L., Page, S. J. (2004.), *Tourism and Transport: Issues and Agenda for the New Millennium*, Elsevier, London.
46. Maher, T., Strah, B. (1998.), Integrirani prometni simulacijski modeli povezani s GIS tehnologijom za uređenje prometa u gradskim središtima, *Suvremeni promet*, 18(3-4), 243.-248.
47. Maršanić, R., Frka, D., Buchter, S. (2006.), Park & Ride sustav i njegova primjena na autobusnom okretištu Turkovo u gradu Rijeci, *Suvremeni promet*, 26(3-4), 203.-207.
48. Mrnjavec, E., Maršević, R., Krpan, Lj. (2006.), Mogući oblici upravljanja garažno-parkirnim objektima, *Suvremeni promet*, 26(3-4), 208.-212.
49. Page, S. J. (2005.), *Transport and Tourism*, 2nd edn, Pearson-Prentice Hall, Harlow (UK).
50. Raker, A. (2003.), Ekonomski i socijalni aspekti javnog gradskog putničkog prometa, *Suvremeni promet*, 23(5), 371.-375.
51. Rijavec, R. (2003.), Senzori i uređaji za mjerenje prometa u gradovima, *Suvremeni promet*, 23(3-4), 268.-272.
52. Perić, T., Radačić, Ž., Šimulčik, D. (2000.), *Ekonomika prometnog sustava*, Fakultet prometnih znanosti Zagreb, Zagreb. 210 od 211
53. Bajo, A., 1999. «Zašto i kako mjeriti fiskalni kapacitet lokalnih jedinica», *Financijska praksa*, br. 23
54. Jelčić, Bo., 1998.: «Lokalna samuprava», *Hrvatska agenda 2000.*, Europski dom, Zagreb
55. Jurlina Alibegović, D., 1998. «Decentralizacija porezne administracije: Odnosi nadležnosti» *Financijska praksa*, br. 22
56. HNB, Bilteni HNB-a, Zagreb: Hrvatska narodna banka
57. Ministarstvo financija; Podaci o ukupnom ostvarenju prihoda i izvršenju izdataka grada (obračuni za 2003., 2004., 2005. i 2006. godinu) Ministarstva financija RH, Sektora za pripremu proračuna,
58. Odjel za financiranje lokalne i područne (regionalne) samouprave, Zagreb
59. Projekt reforme lokalne samouprave, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID)
60. Proračun Grada Dubrovnika za 2007. godinu (Službenog glasnika Grada br. 14/2006)
61. Ott, K., Bajo A., Pitarević, M., 2003. *Fiskalna decentralizacija u Hrvatskoj: radovi s konferencije*, Zagreb: The Fiscal Decentralization Initiative for Central and Eastern Europe: Institut za javne financije

POPIS PRIMIENJENIH TEHNIČKIH PROPISA, STANDARDA I NORMI

1. *Zakon o gradnji (N.N. br. 175/03)*
2. *Zakon o sigurnosti prometa na cestama (N.N. br. 59/96 – pročišćeni tekst)*
3. *Zakon o javnim cestama (N.N. br. 180/04)*
4. *Zakon o zaštiti na radu (N.N. br. 59/96; 114/03)*
5. *Zakon o inspekciji rada (N.N.br. 59/96, Ispravak 94/96)*
6. *Zakon o sanitarnoj inspekciji (N.N. br. 27/99)*
7. *Zakon o zaštiti od požara (N.N. br. 58/93)*
8. *Zakon o telekomunikacijama (N.N. br. 122/03)*
9. *Zakon o prostornom uređenju (N.N. br. 30/94; 68/98; 61/100; 32/02)*
10. *Zakon o zaštiti prirode (N.N. br. 162/03)*
11. *Zakon o zaštiti okoliša (N.N. br. 82/94, 128/99)*
12. *Zakon o vodama (N.N. br. 107/95)*
13. *Zakon o poljoprivrednom zemljištu (N.N. br. 66/01; 87/02)*
14. *Zakon o elektroprivredi (N.N. br. 31/90, 47/90, 61/90, 26/93; 78/94; 105/99; 51/01)*
15. *Zakon o normizaciji (N.N. br. 163/03)*
16. *Zakon o Hrvatskoj komori arhitekata i inženjera u graditeljstvu (N.N. br. 47/98)*
17. *Zakon o preuzimanju saveznih zakona iz oblasti prometa i veza, koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuje kao republički zakon (N.N. br. 53/91)*
18. *Pravilnik o načinu prijevoza opasnih tvari u cestovnom prometu (N.N. br. 54/95, Izmjene i dopune 02/02, 09/02)*
19. *Pravilnik o izvanrednom prijevozu (N.N. br. 76/97; 31/98)*
20. *Pravilnik o uvjetima za projektiranje i izgradnju priključaka i prilaza na javnu cestu (N.N. br. 73/98)*
21. *Pravilnik o prometnim znakovima i signalizaciji na cestama (N.N. br. 34/03)*
22. *Pravilnik o osnovnim uvjetima kojima javne ceste izvan naselja i njihovi elementi moraju udovoljavati s gledišta sigurnosti prometa (N.N. br. 110/01)*
23. *Pravilnik o uvjetima i postupku zatvaranja javnih cesta (N.N. br. 73/98)*
24. *Pravilnik o vrsti i sadržaju projekta za javne ceste (N.N. br. 53/02)*
25. *Pravilnik o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama (N.N. br. 87/02)*
26. *Pravilnik o održavanju i zaštiti javnih cesta (N.N. br. 14/91)*
27. *Pravilnik o kontroli projekata (N.N. br. 89/00)*
28. *Pravilnik o izradbi, izdavanju i objavi hrvatskih normi (N.N. br. 74/97, Ispravak 87/97)*

29. *Pravilnik o hrvatskim normama (N.N. br. 22/96)*
30. *Pravilnik o tehničkim normativima za električne instalacije niskog napona (SL. list. br. 53/88; 05/02)*
31. *Odluka o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste (N.N. br. 79/99, Izmjene i dopune 98/01; 143/02)*
32. *Odluka o određivanju cesta po kojima smiju motorna vozila prevoziti opasne tvari i određivanje mjesta za parkiranje motornih vozila s opasnim tvarima (N.N. br. 27/02; 71/02; 111/03)*
33. *Zakon o proračunu, („Narodne novine“, broj 96/03)*
34. *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o lokalnoj i područnoj /regionalnoj/ samoupravi („Narodne novine“, broj 117/93,33/00, 73/00, 59/01, 107/01, 117/01, 150/02)*